

Neakivaizdinis VILNIUS

Ruduo²⁰¹⁹

Tokio filmo dar nėra

Pokalbis apie Vilnių kine su lokacijų vadybininku Jonu Špoku

Sluoksnis po sluoksnio

Naujamiesčio pastatas, kuriame tilpo ir bažnyčia, ir boulingas

Muziejus kaip meno kūrinys

Pasivaikščiojimas po kolekcininko ir optinės dailės meistro Kazio Varnelio namus

Įdegę ir pailsėję grįžtame į miestą.

Į savo glėbį sostinė priima rankose laikydama puokštę kultūrinių renginių. Jei esate iš tų, kurie žurnalus verčia nuo pabaigos, tikriausiai jau žvilgtelėjote, ką žada šis sezonas.

Tik skubėdami į renginius neapsigaukite. Kviečiame užsukti į tokias vietas, kurių išorė tarsi slapsto vidų. Visai šalia Rotušės pro nedideles medines duris įžengsite į beveik pusšimčio salių meno labirintą, sukurtą garsaus kolekcininko ir optinio meno meistro („Muziejus kaip meno kūrinys“), o ieškodami teatro ar galerijos Naujamiestyje, pateksite į nebaigtą statyti bažnyčią („Sluoksnis po sluoksniu“).

Į Vilniaus erdves kitu kampu pažvelgti kviečia ir kino lokacijų vadybininkas Jonas Špokas („Tokio filmo dar nėra“). Kur Vilniuje galima nufilmuoti Stokholmą, Londoną ar Sankt Peterburgą?

Nesirkite, rudenį sostinėje tikrai yra ką nuveikti. Imunitetui stiprinti turime vitaminų („Stiklinė sveikatos ir dėmesio“).

Sluoksnis po sluoksnio

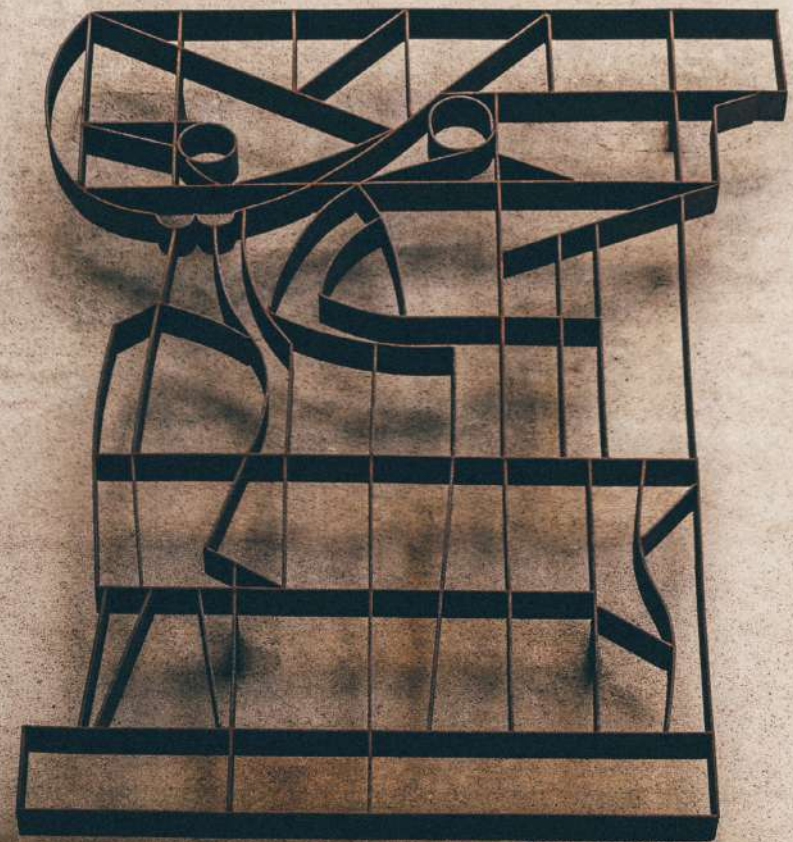
Viktorija Bružaitė-Kazlauskienė

Pilkas sovietinis nuvargęs pastatas. Unikalus atvejis, kito tokio Vilniuje nėra. Du teiginiai, kurie iš esmės prieštarauja vienas kitam, tačiau abu yra visiškai teisingi. Vieta Vytenio g. 6 tokia sluoksniuota ir pilna priešybių, kad atėjus sunku nuspręsti, kur esi – nebaigtoje statyti bažnyčioje, „kultūrnami“ šokių salėje ar dramos teatre.

Kaip bažnyčia virto boulingu

1913 metais architektas Antanas Vivulskis šioje ant kalvelės iškilusioje Naujamiesčio vietoje imasi statyti Švč. Jėzaus širdies bažnyčią. Jos eskizus kūrėjas pradėjo braižyti dar studijuodamas Paryžiuje, įkvėptas Švč. Jėzaus Širdies bazilikos Monmartre statybų. Visas šventovės karkasas liejamas iš tuo metu Lietuvoje dar menkai naudoto gelžbetonio. A. Vivulskiui tai ypač svarbus projektas – sakoma, kad jis net naktis leisdavo būsimuose maldos namuose. Deja, 1919 metais susirgęs plaučių uždegimu vyras miršta, palikdamas bažnyčią nebaigtą statyti. Gavus vyskupo leidimą, architektas palaidojamas čia pat, savo vizijoje, savo paties rankomis kurtoje šventovėje. Palaidojamas ir jo projektas – tarpukariu nepavyksta užbaigti statybų, juolab padėtis pablogėja sovietmečio pradžioje.

Vytenio g. 6 fasadą puošia metalinis pano, sovietmečiu miesto valdininkams sukėlus nepasitenkinimą – esą tai neiški vakarietiška abstrakcija. Igno Nefo nuotr.

Iki 7-ojo dešimtmečio pradžios nebaigta statyti bažnyčia dar kvėpuoja gyvybe – čia vyksta pamaldos, krikštybos, net vestuvės. Tačiau 1962 metais viskas baigta – Vilniaus statybos trestas nusprendžia transformuoti šią vietą į modernius kultūros rūmus. Laikantis architekto Algimanto Mačiulio projekto nugriaunama didelė dalis maldos namų. Išsaugota tik keletas karkaso elementų – pilioriai ir arkos.

„Statybininkų kultūros rūmuose buvo pritaikyta daug naujovių. Karšto oro užuolaidos virš lauko durų, į grindis įleisti šildymo prietaisai, maždaug septynių metrų aukščio vitrina nuo grindų iki lubų“, – apie tuometį pastato inovatyvumą pasakoja architektas Kostas Biliūnas, „Open House Vilnius“ metu vietos istoriją atskleidęs ne vienai ekskursantų grupei. Į moderniuosius kultūros rūmus

plūstančius vilniečius pasitinka ir dar vienas išskirtinis interjero elementas – pakilus laiptais, didžiajame vestibulyje prieš akis atsiveria dailios tinkuotos arkos. Taip architektas į naująjį pastatą įpina ankstesnį jo sluoksnį. Sluoksnį, kuris iš esmės prieštarauja naujam. Nežinia, ar tai visiškai funkcija ir estetika grįstas sprendimas, ar tylus pagarbos ženklas tam, kas privalėjo išnykti.

Modernūs rūmai tampa viena pagrindinių sovietinio Vilniaus kultūrinių erdvių. Kelis dešimtmečius čia buriasi ansambliai, chorai, vyksta koncertai ir spektakliai. Vieta prisigėria gaidų, grimo, šokančių batelių kaukšėjimo. Tačiau netrukus viską uždengia naujas sluoksnis. Atgavus nepriklausomybę 600 raudonų sėdimų vietų pagrindinėje pastato salėje pakeičia šeši boulingo takeliai.

„Statybininkų kultūros rūmuose buvo pritaikyta daug naujovių. Karšto oro užuolaidos virš lauko durų, į grindis įleisti šildymo prietaisai, maždaug septynių metrų aukščio vitrina nuo grindų iki lubų.“

Teatras „Vilniaus klasika“ į pastatą po kurio laiko sugrąžina aktorius ir žiūrovus. Igno Nefo nuotr.

„Dūšios“ teatras

Su teatro „Vilniaus klasika“ vadovu, aktoriumi Albinu Arkausku vaikštome antrajame pastato aukšte. Iš pradžių nelabai suprantu, kur esu – erdvė skendi prietemoje, aplink įvairiausių daiktų, įrankių chaosas. Aktorius kviečia pažvelgti sau virš galvos – boulingo rekonstrukcijos metu įrengtos lubos nuimamos, o virš jų atsiveria išlikusi scenos infrastruktūra. Tai didžioji salė, tik jau be žaidimui skirtų takelių. Erdvės laukia dar viena transformacija. Šį kartą naujas sluoksnis bandys darniai sugyventi su dviem ankstesniais. Albinas žada, kad dar gruodį duris atvers atsinaujinusi teatro salė, vėl sugrąžindama čia aktorius ir žiūrovus. Bus atidengtos ir išlikusios grakščios bažnyčios arkos, kiekvienam užėjusiam priminsiančios apie unikalią vietos istoriją.

Teatras – viena iš naujai pastate įsikūrusių kultūros įstaigų. Kol kas „Vilniaus klasikos“ repeticijos ir spektakliai vyksta pirmajame aukšte, kur anksčiau būta šokių salės. „Kiekvienas daiktas čia turi savo „dūšią“, – pabrėžia teatro vadovas, aprodydamas įvairiausias dekoracijas ir atributus. Daug kas čia atkeliavo iš kitų scenų. Pavyzdžiui, išraiškingos teatro kaukės atsivežtos iš Rusų dramos teatro, kai buvo iškraustomas šio butaforijos sandėlis, o nereikalingos dekoracijos tiesiog išmetamos. Viskas kuriama pačių rankomis ir lėšomis. Viskas paprasta, nuoširdi ir atvira. Net spalvotomis lemputėmis nusagstyta teatro bare kava kiekvienam pagal galimybes – dėžutėje palieki tiek, kiek gali.

Po truputį teatre buriasi aktoriai, kuriami spektakliai tiek suaugusiems, tiek vaikams, savo kūrinį pristato ir atvykstantys kolektyvai. „Vilniaus klasikos“ vadovas svajoja apie nuolatinę trupę. „Aktorių, ne artistų“, – akcentuoja Albinas, kalbėdamas apie siekį šioje vietoje kurti tikrą, kokybišką teatrą.

Viskas paprasta, nuoširdu ir atvira. Net spalvotomis lemputėmis nusagstyta teatro bare kava kiekvienam pagal galimybes – dėžutėje palieki tiek, kiek gali.

Meno cechas

Prieš keletą metų į pastatą įsikėlė ir dar vieni naujakuriai – galerija „Cechas Vilnius“. Tai Ukrainos šiuolaikinio meno galerijos „LEX“ filialas. „Ieškojome nestandartinės erdvės, kurioje būtų galima tinkamai pristatyti menininkus jų nevaržant“, – tai, kodėl pasirinko būtent šį pastatą, įvardija galerijos direktorius Karolis Gužas.

Įkūrėjams teko atlikti nemažai darbų, kad apleistas buvęs didysis kultūros rūmų vestibulis taptų tinkamas meno kūriniais eksponuoti. Žinoma, praėjusiame dešimtmetyje stebinusią stiklinę sieną-vitriną teko uždengti, tačiau įėjus į galeriją puikiai matosi lenktų bažnyčios arkų pavidalai.

„Cechas Vilnius“ šį sezoną lankytojų lauks nuo spalio 1 dienos. Rudens paroda, kaip sako Karolis, nukreipta į žmogų ir erdvę. „Apie realybės pamiršimą, kur esame dabar, apie tai, kas mus supa šiuo metu ir kaip tai gali atrodyti mūsų sapnuose koreguojant mums patiems, apie mūsų pačių psichodelines būsenas, kurias norom ar nenorom sukuriame.“

Vienas iš galerijos siekių – Naujamiestyje meną priartinti prie kiekvienos čia gyvenančios sielos. Planuojamos bendruomenę ir jos mažuosius narius įtrauksiančios meno edukacijos, susitikimai su jaunaisiais tiek Lietuvos, tiek Ukrainos menininkais, kiti įvairaus meno pažinimą skatinantys renginiai.

Įdomu, kad į galeriją atvykstantys lankytojai su moderniu meno kūriniumi susiduria dar prieš įžengdami į pastatą. Vytenio g. 6 fasade – metalinis pano, Marijos Mačiulienės kūrinys, čia užkeltas dar kultūros rūmų statybos metu. Anuomet pamatęs šį meno kūrinį, miesto vykdomojo komiteto pirmininkas liepė jį nukelti – esą tai neaiški vakarietiška abstrakcija. Tačiau architektui paaiškinus, kad pano vaizduoja statybininkus vyrą ir moterį, apsuptus statybinių konstrukcijų, skandalas numalšinamas ir kūrinys lieka savo vietoje. Kaip ir kiti kultūriniai pastato sluoksniai – tereikia užėiti ir pamatyti tai, ko nebėra, tai, kas tapo kažkuo kitu.

Kur?

Vytenio g. 6
Teatras „Vilniaus klasika“,
pirmas aukštas
„Facebook“: Vilniausklasika

Galerija „Cechas Vilnius“,
antras aukštas
Darbo laikas: II–VI 14.00–20.00
www.tsekh.com.ua

Meno galerijoje ir šiandien puikiai matomos buvusios bažnyčios arkos. Gytautės Akstinaitės nuotr.

Studento garbės reikalai

Povilas Andrius Stepavičius

Vieną 1939 metų birželio trečiadienį Vilniaus laikraštyje „Słowo“ pasirodė trumpa žinutė pavadinimu „Tragiška dvikovos baigtis“. Turbūt niekada nesužinosime, kiek vilniečių į šią žinutę atkreipė dėmesį, tačiau galime būti tikri, kad tie, kurie vis dėlto ją perskaitė, pagalvojo viena – „vėl tie studentai“. Laikraštyje buvo trumpai aprašyta labai liūdnai pasibaigusi dviejų jaunuolių dvikova. Abu jos dalyviai nebuvo paprasti studentai. Garbę gynė korporantai.

Korporacijos Vilniuje

Nors šiuolaikinė studentų korporacijų tradicija tęsiasi nuo XIX a., Vilniuje pirmoji studentiškoji korporacija atsirado tik 1919 metais. Tais pačiais metais, kai buvo atkurtas Vilniaus universitetas (VU). Tik jis buvo prikeltas kitu – Stepono Batoro universiteto – vardu. Būtent tais metais į Vilnių persikelia dar 1828-aisiais Tartu universitete įkurta lenkų studentų korporacija „Konwent Polonia“. Pirmoji pačiame VU susikūrusi studentų korporacija buvo 1922 metais įsteigta „Konwent Batoria“. Taip Vilniaus miestas įsirašo į Baltijos jūros regionui būdingų studentiškų korporacijų žemėlapi. Neturėtų būti keista, kad jos smarkiai paplito ne tik Vokietijoje, bet ir Austrijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Estijoje, Suomijoje. Nemažai korporacijų tarpukariu buvo įsikūrusių ir Lietuvoje.

Stepono Batoro universiteto korporacijos Didžiajame (Skargos) kieme 1929 metais. „Album obchodu 350-lecia Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie“, Polona.pl archyvas.

1919–1939 metais skaičiuojama Vilniaus mieste buvus iki 25 studentiškų korporacijų. Jos vienijosi pagal studijuojamą specialybę (pavyzdžiui, studentų medikų korporacija) ir net pagal tautybę (lenkų, rusų, ukrainiečių, žydų). Svarbu paminėti, kad lietuvių studentai savos korporacijos Stepono Batoro universitete neturėjo. Tarpukariu Vilniuje veikė Vilniaus lietuvių studentų sąjunga, kuri, nors ir turėjo tam tikrus studentų korporacijų atributus (kepures, vėliavas), savęs korporacija neįvardijo.

Pirmoji pačiame VU susikūrusi studentų korporacija buvo 1922 metais įsteigta „Konwent Batoria“. Taip Vilniaus miestas įsirašo į Baltijos jūros regionui būdingų studentiškų korporacijų žemėlapi.

Studentiškose šventėse – alus ir kava

Tikrosios studentų korporacijos savo vidinėmis gyvenimo taisyklėmis gerokai išsiskiria iš įvairių studentų klubų ar kitų draugijų. Šiose organizacijose egzistuoja tripakopė hierarchinė narystės sistema, vyrauja paprastiems žmonėms neviešinamos įvairios elgesio taisyklės, saviti ritualai, tradicijos, šventės.

Jokia korporantų šventė tradiciškai neapsieina be alaus. Beveik visas studentiškas korporacijų gyvenimas sukasi aplink šį gėrimą, todėl neturėtų būti keista, kad ir daugelis vidinių šių organizacijų tradicijų buvo susijusios būtent su juo. 1922 metais įsikūrusios „Konwent Batoria“ šventėse egzistavo net ir ritualinė bausmė, kurią turėdavo atlikti šventės metu pažeidęs taisyklės korporantas: „szluczek“ – vienas alaus gurkšnis, „halbik“ – pusė alaus bokalo, „ex“ – pilnas alaus bokalas, „pigulka“ – alus su cigaretės pelenais bei „pech“ degtinės taurelės išgėrimas. Be jokios abejonės, panašaus pobūdžio taisyklių turėjo kiekviena Vilniaus korporacija.

Vis dėlto, ne visos šventės būdavo paslaptingos ir susijusios su alumi. Vienas puošniausių ir rafinučiausių Vilniaus miesto pokylių buvo rengiamas Stepono Batoro universiteto studentų korporacijos „Konwent Polonia“. 1920–1939 metais išrinktieji Vilniaus miesto gyventojai (universiteto mokslininkai, kultūros, visuomenės bei meno atstovai, aukšto rango karininkai, žymių giminių atstovai) gaudavo paslaptinius kvietimus į kasmetę „Juodosios kavos“ („Czarna kawa“) šventę.

„Juodoji kava“ būdavo švenčiama Bernardinų sode, buvusiam Šlėktų klube, Jurgio viešbutyje (dab. Gedimino prospektas) bei dab. Lietuvos prezidentūroje. Pati pirmoji

Kvietimas į „Juodąją kavą“ 1934 metais. „Archiwum Korporacyjne“, Polona.pl archyvas.

studentų korporacijos „Konwent Polonia“ „Juodoji kava“ įvyko dar 1911 metais Varšuvoje, Vilniuje – 1914 metais.

Pokylio šeimininkas buvo studentas, kuris šventės metu būdavo vadinamas „Baliaus komisaru“. Tai – savotiškas šventės ceremonmeisteris, kuriam priklausė organizaciniai darbai: orkestro priežiūra, rūpinimasis svečių gerove, kvietimai šokti. Tačiau jam pagelbėdavo ir jo kolegos korporantai.

Šventės metu svečiai būdavo vaišinami belgišku šokoladu, vilnietiškais pyragėliais ir tradiciniu gėrimu – krušonu*. O šventės pavadinimas – „Juodoji kava“ – turėjo ir šmaikščių potekstę. Viename puošniausių Vilniaus pokylių kava buvo patiekama ne juoda, o su pienu, sausainiais ir labai prabangia vakariene.

Paskutinė Vilniaus „Juodoji kava“ įvyko 1939 metais, o kitos teko laukti net 69 metus. Ši tradicija vis dar tęsiama Lenkijoje tos pačios studentų korporacijos „Konwent Polonia“.

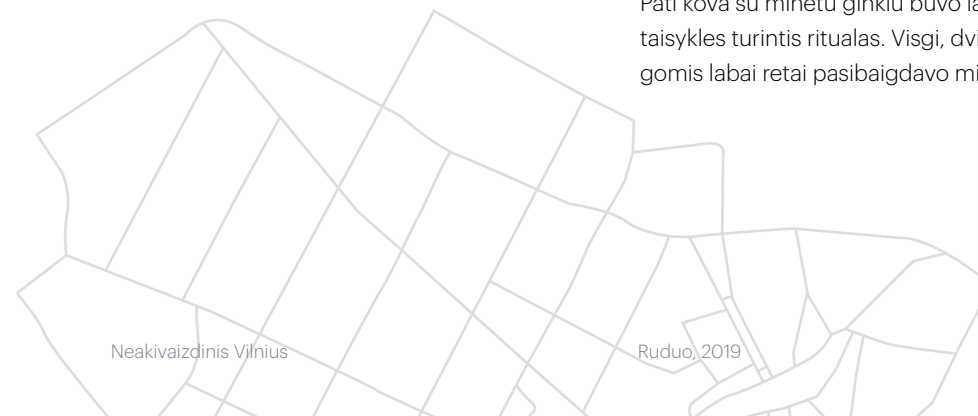
* Krušonas (kriušonas) – alkoholinis gėrimas, gaminamas maišant brendį, vyną, likerį, vaisių sirupą, šviežius vaisius ir uogas su putojančiu vynu, sidru ar kitu gazuotu gėrimu.

Būtent garbės reikalai šių studentų buvo sprendžiami labai rimtai – dvikovomis. Žinoma, jomis nebuvo siekiama nužudyti savo priešininko, tačiau pasitaikydavo visko.

Garbei ginti rinkosi ginklus

Alus, dainos, linksmybės, šventės, ritualai, vidinis korporacijos gyvenimas buvo tik viena studentiškojo gyvenimo dalis. Šalia tokio, iš pirmo žvilgsnio atsipalaidavusio gyvenimo būdavo akimirų, kada studentai surimtėdavo. Būtent garbės reikalai šių studentų buvo sprendžiami labai rimtai – dvikovomis. Žinoma, jomis nebuvo siekiama nužudyti savo priešininko, tačiau pasitaikydavo visko.

Įprastai studentai savo garbę dvikovoje gindavo špagą. Šis ginklas simbolizuoja tęstinumą su studentų korporacijų pirmtakėmis – viduramžių universitetų studentų draugijomis. Špagą simbolizuoja net ir studento nešiojama atributika – per dešinę petį perjuosta korporacijos spalvų juostelė. Pati kova su minėtu ginklu buvo labai aiškias taisykles turintis ritualas. Visgi, dvikovos špagomis labai retai pasibaigdavo mirtimi.

Neakivaizdinis Vilnius

Ruduo, 2019

Kai kurios Lenkijos studentų korporacijos buvo išskirtinės tuo, kad į dvikovas eidavo su kitokio pobūdžio ginklais – pistoletais. Anot legendų, šią tradiciją pradėjo minėtoji „Konwent Polonia“, kuriai pirmieji metai vokiečių studentų korporantų prisipildžiusiam Tartu universitete buvo labai sudėtingi. Bandantiems įsitvirtinti ir garbingą vardą užsitarnauti lenkų studentams neliko nieko kito, kaip sulaukus kvietimo ginti savo naujos korporacijos garbę ir eiti į dvikovą, naudojantis iškviestojo privilegija pasirinkti ginklą. Būtent pistoletas ir buvo lenkų studentų pasirinkimas.

Brangiai kainavęs įžaidimas

Sunku pasakyti, kiek studentiškų dvikovų įvyko tarpukario Vilniuje. Turime informacijos tik apie keletą jų. Tačiau teksto pradžioje minėtoji ir tragiškai pasibaigusi yra išskirtinė. Laikoma, kad ji buvo paskutinė Vilniaus mieste.

Po dviejų dienų pasirodžiusiame laikraščio „Słowo“ numeryje buvo išspausdintas kiek ilgesnis tekstas apie studentų dvikovą. Pasirodo, kad birželio 19 d. savo santykius aiškinosi dviejų korporacijų – Vilniuje veikusios „Konwent Ruthenia“ (kaip pavadinimas išduoda, vienijo rusų studentus) ir Liubline veikusios „Concordia Liubliniensis“ – nariai.

Vienos šventės, surengtos kitos Vilniaus korporacijos „Konwent Leonidania“, metu korporantas iš Liublino, 24-erių metų teisės magistras Ryszardas Zdziarskis įžaidė ne tik būsimąjį savo priešininką Dimitrą Twierdochlebową, bet ir jo atstovaujamą korporaciją. Vėlgį, nežinome, koks buvo tas įžaidimas, tačiau galime neabejoti, kad reakcija į jį šventės metu buvo daugiau nei rimta. Kaip

įprasta studentiškų korporacijų tradicijoje, dvikovai buvo pradėta ruošti iš karto.

Per porą savičių buvo suorganizuota dvikovos vieta (miškas netoli Jašiūnų), surasti priešininkus lydintys sekundantai (jų buvo 4, po 2 kiekvienai šaliai) bei nustatytas dvikovos laikas (birželio 19 d.). Dvikovos ginklais buvo pasirinkti pistoletai. Pagal atitinkamas studentiškų dvikovų instrukcijas buvo nustatytos ir minėtosios dvikovos taisyklės – priešininkų šūviai bus atliekami ne arčiau kaip už 25 žingsnių. Pirmumo teisę (!) iššauti turėjo iškviestasis į dvikovą liublinitis R. Zdziarskis.

Kelyje taip ir neatgavęs sąmonės studentas mirė. Nugalėtojas tą pačią dieną prisistatė į III miesto komisariatą Mickevičiaus g. (dab. Gedimino pr.) ir buvo sulaikytas, o vėliau, ištyrus, kad dvikovos metu buvo elgiamasi pagal garbės kodekso nuostatus, paleistas už užstatą.

Toliau laikraščio straipsnyje perteikiama pačios dvikovos eiga, kurią privalu pacituoti: „[n]ustačius pozicijas pirmąjį šūvį turėjo Zdziarskis. Šovė ir [likimo] tragizmui panorėjus kulka pataikė, nepaisant to, kad šaunantysis turėjo prastą regėjimą. Twierdochlebowas griuvo apsilies krauju. Kulka pataikė į dešinį šoną ir išėjo kairėje krūtinės ląstos pusėje.“

Įžeistasis Twierdochlebowas nė nespėjo iššauti savojo šūvio. Nors sužeistasis iš karto buvo vežamas į Vilnių, į Šv. Jokūbo ligoninę, kelyje taip ir neatgavęs sąmonės studentas mirė. Nugalėtojas tą pačią dieną prisistatė į III miesto komisariatą Mickevičiaus g. (dab. Gedimino pr.) ir buvo sulaikytas, o vėliau, ištyrus, kad dvikovos metu buvo elgiamasi pagal garbės kodekso nuostatus, paleistas už užstatą.

Per 20 tarpukario metų studentai paliko savo įspaudą Vilniaus mieste. Jie buvo aktyvūs ir dažnai matomi Vilniaus gyventojai. Ypač miestiečių ar miesto svečių dėmesį patraukdavo studentų korporacijų namai. Korporantų būdavo galima sutikti dab. Gedimino prospekte, netoli Mažojo Teatro, Trakų g. (Umiastovskių rūmuose), Universiteto, Dominikonų, Barboros Radvilaitės (būstinė virš Žaislų muziejaus), Pamėnkalnio gatvėse – tai tik kelios vietos, susijusios su tarpukario Vilniaus korporantais. Šiandien žingsniuojant šiomis gatvėmis jokių studentiškų ženklų nebeaptiksim, tačiau galime įsivaizduoti, kaip tose gatvėse plazdėjo pakabintos trispalvės korporantų vėliavos, kabėjo korporacijų herbai, o viduje aidėjo studentiškos dainos.

Net ir šiandieniam Vilniuje galima sutikti studentų korporantų. Tai ne kokios praėjusių laikų šmėklos, klaidžiojančios po Vilniaus se-

namiestį, o jau kelis dešimtmečius skaičiuojančios lietuviškos studentiškos organizacijos, savo tradiciją vedančios iš tarpukario Lietuvos korporacijų. Šiuo metu Vilniuje veikia Vilniaus universiteto studentų istorikų korporacija „Tilia“ (įkurta 1989 metais), kurios narys yra šių eilučių autorius, taip pat ir VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto korporacija „RePublica“ (įkurta 2001 metais), bei Vilniaus universiteto Teisės fakulteto ateitininkų korporacija „Iustitia“ (įkurta 1930 metais Kaune, atkurta 2013 metais Vilniuje). Kaune studentiškų korporacijų yra ir daugiau. Beveik per kiekvienas svarbias Lietuvos valstybės ar Vilniaus miesto šventes galima išvysti šiuos studentus, pasipuošusius savo kepuraičiais ir nešančius savo korporacijos vėliavas. Žinoma, šiais laikais į dvikovas studentai stengiasi vieni kitų nebekviesti, o į vykusias pistoletais žiūrima kaip į praėjusių amžių realiją. Tačiau, kaip ir anksčiau, studentas korporantas laikosi savo korporacijos elgesio taisyklių, ritualų, švenčia įvairias šventes ir, žinoma, saugo savo garbę bei yra pasiruošęs ją apginti.

Studentų korporacijos

Viduramžius siekiančios studentiškos tradicijos išraiška, galutinai savo formą įgijusi XIX a. Vokietijoje. Tai – savotiškos studentų draugijos, kurios vienija studentus pagal įvairius kriterijus: universitetą, fakultetą (specialybę), miestą, kalbą, religiją ir t. t. Pagrindiniai studentų korporantų atributai – korporacijos spalvomis papuošta studentiško tipo kepuraitė, perpetinė korporacijos spalvų juostelė, ženklukai, žiedai ar net kiti aksesuarai. Pačiais svarbiausiais korporacijos atributais buvo laikomi vėliava ir herbas.

Kaip tapti korporacijos nariu?

Norintis tapti visateisiu korporacijos nariu, vadinamu senjoru, naujokas turėdavo atlikti keletą išbandymų. Pirmiausia jis tapdavo korporacijos junijoru, nevisateisiu korporacijos nariu, ir gaudavo teisę nešioti tik juodos spalvos studentiško tipo kepurėlę. Po nustatyto laikotarpio junijoras būdavo vertinamas vyresniųjų, kurie nusprendavo, ar šis vertas tapti visateisiu nariu, ar ne. Tapimas senjoru būdavo pažymimas iškilminga švente, kurios metu studentui būdavo suteikiama korporacijos spalvų kepurėlė, juostelė ir kiti atributai. Tai studentui nebuvo paskutinis žingsnis savos korporacijos gyvenime. Egzistuoja ir trečioji – filisterių – kategorija. Juos galėtume įvardyti kaip korporacijos alumnus. Dažniausiai tai būdavo jau studijas baigę ir nuo universiteto atitolę nariai. Kadangi korporacijos gyvenime visateisiais laikomi tik senjorai, studentas, tapdamas filisteriu, įgaudavo patariamojo balso teisę organizacijos gyvenime. Šie, pabaigę studijas ir įsidarbinę, buvo įpareigoti remti korporaciją finansiškai.

VU „KorpiTilia“ Latvijos 100-mečio studentų korporantų eitynėse nešė savo vėliavą, ryši vėliavininkų juostas, mūvi baltas progines pirštines ir dėvi tradicines kepurėles. Asmeninio albumo nuotr.

Metas nuklęsti

Vilma Samulionytė
Lietuvos fotomenininkų sąjungos parodų kuratorė

Saulius Žiūra. „Minčių lietuje“, 2017.

Ruduo fotografams susijęs su išvykimu iš miesto, klaidžiojimu rūkuose, „minkštos“ šviesos ieškojimu, archyvų tvarkymu lyjant lietui ir suintensyvėjusiu parodų bei kitų kultūrinių renginių kalendoriumi.

Vienas didesnių – tarptautinis fotografijos simpoziumas NIDA. Ir Saulius Žiūra (g. 1970 m.), ir Marijus (Marius) Baranauskas (1931–1995 m.) yra tikrai ne vieną kartą jame dalyvavę, tik turbūt visiškai skirtingomis epochomis. Nepaisant to, abu tikrai ten šnekėjo apie fotografiją ir ją gyveno.

Ir šie du darbai lyg atstovauja skirtingam laikotarpiui, bet susitinka rudenį. „Pavasaris rudenį“ persismelkęs pavasario laukimu, o „Minčių lietuje“ – visiška atmosferine būseną, kai pakeli galvą nuo tvarkomų negatyvų archyvo ir pažvelgi pro lašelais nusėtą langą. Abi būsenos yra sąlyginės, nebūtinai egzistuojančios kiekvieno gyvenime, tačiau fotografinis vaizdas mums leidžia pasinerti į prisiminimus ir asociacijas. O ruduo tuo ir palankus, kad, vėstant orams ir prasidedant lijdroms, vis gali ilgiau smarksoti, svajoti, prisiminti ir įsivaizduoti. Leidi sau atsisėdęs praklausti pašnekovą, kažkur toli nunešti mintims. Kad ir įsivaizduoti tą pasivaikščiojimą parke, kur čežantys klevo lapai po kojomis nebūtinai nurodo į sezono kismą, o kaip tik rudeninį pasivaikščiojimą sušildo savo nuspėjama geltona spalva.

Taip sau nuklysti leidžiame tikriausiai kiekvienas. Net ir intensyviau panyrantys į naują teatrų, parodinio gyvenimo, knygų pristatymų sezoną – ruduo pilnas įvykių, į kuriuos sunku suspėti, jie negailestingai grūdasi kalendoriuje ir, jei nors kiek domiesi kultūra, tikrai eini bent į pusę jų. Ir tikrai ne vieną kartą pasvajoji, kad norėtum lietingą dieną sėdėti savo jaukiuose namuose ir truputį nieko neveikti. Tiesiog stebėti vienas kitą vejančius vandens lašus ant stiklo. Įdomiausia tai, kad tuos lašus gali stebėti turbūt tiek pat, kiek prisiminti įsivaizduojamą pasivaikščiojimą parke. Labai ribotą laiko tarpą. Bet jei tarp ištisinio bėgimo gyvenimu neturėsime tos trumpos nuklydimo mintimis valandėlės, ar beišgalėsime toliau skubėti?

Rudeniniame Vilniuje raskite minutę su savi mi prie to aplyto lango ar lėtai pavaikštinėti lapų kilimu.

Marijus (Marius) Baranauskas. „Ruduo dviese / Ruduo / Pavasaris rudenį“, 1969. Skaitmeninė atvaizdo kopija priklauso Lietuvos nacionaliniam muziejui.

Tokio filmo dar nėra

Auksė Podolskytė

„Vilnius labai įvairus – miesto istorijoje yra lenkiškų motyvų, carinės Rusijos, šiek tiek tarpukario ir modernizmo, sovietmečio“, – teigia filmavimo vietų ieškantis Jonas Špokas ir prisimena, kaip kartą per vieną dieną čia yra tekę nufilmuoti scenas, vykusias trijuose žemynuose. Apie tai, kur sostinėje slepiasi Vašingtonas, Meksika, ir kitas chameleoniškas miesto transformacijas su juo ir kalbamės.

Jonai, kaip susidomėjote kinu? Kuo patraukė kino vadybos studijos?

Jau nuo paauglystės domėjausi kultūra ir menu – grojau būgnais, vaidinau teatre, patiko fotografija, rašiau, buvo bandymų ir kažką filmuoti. Baigęs mokyklą bandžiau stoti į aktorinį, o kai nepavyko, nebuvo, ką rinktis. Per tuos metus gana greit ir aiškiai supratau, kad norėčiau kurti kiną, bet tikrai nenorėjau būti režisieriumi. Kai sužinojau apie kino vadybos studijas, pasirodė, kad čia kaip tik man. Gerą pusmetį prieš stodamas jau dirbau vienoje kino gamybos kompanijoje – labai patiko nuo pat pradžių.

Manau, kad jau nuo paauglystės labiausiai mėgau istorijas, kurias galima papasakoti. Labai domėjausi ir tebesidomiu muzika, vėliau atėjo ir fotografija. Kinas pasirodė kaip unikali galimybė sujungti viską, ką mėgstu, į vieną.

Tik užėjus į Vilniaus kultūros, pramogų ir sporto rūmus (VRM rūmus) galima išvysti pagrindinius laiptus, kurie puikuoja istorinio filmo „Eichmano šou“ plakate, ir įspūdingą Kazimiero Simanonio kurtą žalvarinį sietyną. Agnės Katmandu nuotr.

Iš Alytaus į Vilnių atvykote gyventi prieš tryliką metų. Koks miestas buvo tada, kai atsikraustėte studijuoti?

Pirmi prisiminimai apie Vilnių yra iš anksčiau, kai su klase važiuodavome į įvairius renginius, „Akropolį“. Atmintyje – Konstitucijos, Savanorių prospektai, industrinės arba naujesnės miesto dalys. Senamiesčio visiškai nežinojau, ten nevažiuodavome. Net paskui,

kai atsikrausčiau gyventi į Vilnių, daugiausia laiko praleisdavau tarp Žirmūnų ir Lazdynų, Savanorių prospekte. Tad tuo metu sostinė asocijuodavosi su šiais rajonais. Turbūt tik praleidęs čia penkerius metus, pradėjau atrasti senamiestį – gilintis ir domėtis. Prie to labai prisidėjo laikotarpis, kai filmavome daug istorinių filmų – Jeruzalę Vilniuje atkūrėme filme „Eichmano šou“ („The Eichmann Show“, 2015), vėliau vyko BBC serialo „Karas ir taika“ („The War & Peace“, 2016) filmavimai.

Socialistinio realizmo pavyzdys – 1961 metais iškilusi Lietuvos medicinos biblioteka (buvę Politinio švietimo namai). Filmuose ši vieta tampa Rusija, Rytų Vokietija. Igno Nefo nuotr.

Pats stebiuosi, koks per visą istoriją miestas buvo atviras – ir savo, ir ne savo noru.

Nuo 2012-ųjų, kai buvo filmuojama romantinė drama „Laiškai Sofijai“, pradėjote dirbti lokacijų vadybininku, t. y. ne tik kino, bet ir reklamos projektams ieškoti eksterjerų ir interjerų visose Baltijos šalyse, koordinuoti su tuo susijusias detales. Gauti leidimus, informuoti gyventojus ir pan. Prieš trejus metus su kolegomis įkūrėte šią veiklą vykdančią įmonę. Manau, kad turėjote puikią galimybę tapti sostinės pokyčių liudytoju. Ką per tą laiką pastebėjote?

Pokyčiai neįtikėtini. Kai tik pradėjau dirbti kine, 2009–2010 metais, būdavo tokių vietų, į kurias atėjęs tiesiog pastatydavai kamerą ir filmuodavai, pavyzdžiui, XX a. pradžios sceną. Dabar Vilnius įgavo tarsi skandinavishko miesto įvaizdį ir nuotaiką. Iš Rytų Europos virto Šiaurės Europa, bet ne visai. Senamiestis tapo daug tvarkingesnis, sterilesnis. Tai nėra blogai – šiai miesto daliai pavyko išsaugoti savo dvasią, tačiau dingo autentiškumas. Tokių pokyčių tikriausiai neįmanoma išvengti.

Nuo šios vasaros po Vilnių pradėjau važinėti dviračiu. Dairausi ir stebiu, kas vyksta. Yra labai daug vietų, kurios yra ant esminių pokyčių ribos: Infekcinių ligų ir tuberkuliozės ligoninė Žvėryne (Birutės g. 1), buvusi Raudonojo Kryžiaus ligoninė ir Žygimantų rūmai (Žygimantų g.), Profsąjungų rūmai, Verkių popieriaus fabrikas, keičiasi Bokšto

gatvė. Kai buvo uždarytas Lukiškių kalėjimas, pradėjome domėtis, klausinėti, kas ir kaip čia bus. Iškart pasiruošiau sąrašą užsienio prodiuserių, dailininkų, režisierių ir operatorių, kad praneščiau, jei galėsime tokią lokaciją pasiūlyti filmavimams.

Kodėl užsienio prodiuseriai filmavimams renkasi sostinę?

Vilnius labai įvairus – miesto istorijoje yra lenkiškų motyvų, carinės Rusijos, šiek tiek tarpukario ir modernizmo, sovietmečio. Pats stebiuosi, koks per visą istoriją miestas buvo atviras – ir savo, ir ne savo noru. Pradedant Gediminu, kuris kvietė atvykti pirkliaus ir amatininkus, stipria žydų bendruomenės įtaka, baigiant tuo, kad per jį viena po kitos eidavo armijos.

Žinoma, pirmiausia užsienio kūrėjai turi nuspręsti, ar nori filmuoti autentiškai. Tarkime, BBC „Karą ir taiką“ galėjo kuo puikiau nufilmuoti paviljone, bet jie norėjo tai padaryti autentiškai, t. y. lokacijose. Rinktis Rusijos jie negalėjo, nes nežinia, kuo ten viskas pasibaigtų.

Tad viena jų pasirinkimo priežasčių buvo saugumas?

Taip. Tai buvo svarbu ir HBO kanalui. Jie susisiekė su BBC, kurie patikino, kad Lietuvoje jie gaus viską. Amerikiečių požiūriu, visoje Ukrainoje vyksta karas. Ne mažiau svarbus yra kainos ir kokybės santykis, kuris maždaug prieš penkerius metus galbūt buvo perpus mažesnis. Dabar to nebėra, tačiau santykis tebėra labai geras. Dėl to pas mus dažnai atvažiuoja suomių, švedai, norvegai.

Pasitelkus kino magiją, Vilnius gali virsti šių laikų Stokholmu.

Minėjote, kad miestas vizualiai šiek tiek suskandinavėjo. Kur šio regiono kūrėjai Vilniuje randa būtent tokių eksterjerų?

Pasitelkus kino magiją, Vilnius gali virsti, tarkime, šių laikų Stokholmu. Kelis tokius projektus filmavome Jogailos ir A. Smetonos gatvių kampe. Iš pastarosios žvelgiant į Jogailos gatvės pusę, atsivers Skandinavija. Taip pat tam tikrose Gedimino prospekto atkarpose galima rasti tinkamų vietų. Pavyzdžiui, Lietuvos kooperatyvų sąjungos administracinis pastatas yra švedų favoritas. Jis atitinka Švedijos vyriausybinių pastatų stilių 8-ajame dešimtmetyje.

O kuriose Vilniaus vietose teko atkurti kitus užsienio miestus?

Buvo įdomi patirtis, kai amerikiečių televizijos kanalui ABC filmavome serialą „Informatoriai“ („The Assets“, 2014). Jo veiksmas vyko keliuose žemynuose. Buvo tokia diena, kai Pamaskvę nufilmavome Valakampiuose ir nuvažiavome į Vasario 16-osios gatvę filmuoti Vašingtono, nes viskas aplink Okupacijų ir laisvės kovų muziejų, Aukų gatvė yra gana amerikietiška. Tada J. Basanavičiaus gatvės atkarpoje prie Lietuvos rusų dramos teatro nufilmavome Italiją, o dieną užbaigėme filmuodami Meksiką „Vichy“ vandens parke. Taigi per vieną dieną Vilniuje nufilmavome Rusiją, Ameriką, Italiją ir Meksiką (šypsosi).

Labai įdomi gatvė yra lygiagreči Gedimi-

no prospektui – Kaštonų. Ten ir Švedija, ir Rusija gali būti. Einant nuo Lukiškių aikštės, tos pačios gatvės pabaigoje yra Lietuvos medicinos biblioteka. Tinkama vieta filmuoti Rusiją, Rytų Vokietiją. Paėjus šiek tiek toliau, yra vieni iš nedaugelio tarpukariu ar pokariu statytų namų, turinčių šiek tiek „art deco“ stiliaus elementų. Jie labai patinka švedams. Visas tas kvartalas yra labai įdomus. Nuo Aukų iki Vasario 16-osios gatvės tėra vos dvi minutės kelio, bet tie kvartalai labai skiriasi... Labai įdomus yra Naujamiestis, mūsų dar nepakankamai atrastas. Tiesa, jis nėra labai kinematografiškas, reikia paieškoti kampų, kiemų.

Mažajame Paryžiuje aplink stotį kartais pafilmuojame Sankt Peterburgą. Be galo įdomi tarp Šv. Onos bažnyčios ir Pilies gatvės esanti Bernardinų gatvė. Ji primena Vokietiją, ten ne kartą kūrėme Paryžių, kažkada – Austriją. Dar viena gana universali vieta – Pasažo skersgatvis. Važiuojant nuo Jaunimo teatro Filharmonijos link yra gatvės vartų arka, kur galima įžvelgti Paryžių, Sankt Peterburgą, tai tinkama vieta filmuoti stotį.

Prieš kelerius metus vokiečių kanalas SDF filmavo Džeką Skerdiką. Vilniuje turėjome atkurti XVIII a. pab.–XIX a. pr. Londoną. Ieškojome čerpinio stogų, aukštesnių pastatų. Bokšto gatvėje tokių buvo keletas, ten ir sukūrėme Londoną. Po filmo pakalbinau režisierių – man buvo įdomu sužinoti, koks buvo jo įspūdis, kai prodiuseriai pasakė, kad Londoną reikės filmuoti Vilniuje. Jis atsakė, kad jam jokio skirtumo, nes Džeko Skerdiko Londonas ir šių laikų yra visiškai skirtingi.

Siauriausia senamiesčio gatvė, Subačiaus yra labai įdomios. Vienas mano mėgstamiausių namų – Subačiaus g. 8.

Kuri sostinės vieta dažniausiai pasikartoja kine?

Jei skaičiuotume nuo moderniosios Lietuvos kino industrijos, kai atvažiavo filmuoti holivudinio daugiaseriinio filmo „The New Adventures of Robin Hood“ (serialas pasirodė 1997 metais – aut. past.), manau, kad vis dar pirmą kartą Šv. Dvasios gatvė. Kita vieta tikriausiai būtų Lietuvos rašytojų sąjunga (K. Sirvydo g. 6). Kai ten važiuojame su užsienio prodiuseriais, darau eksperimentą – nieko apie šią lokaciją nepasakoju. Ateiname ir matome namą, kuris niekuo neišsiskiria iš išorės. Įžengę į vidų ir pamatę, kaip viskas atrodo, dažniausiai apie 60 proc. pasako, kad čia jie privalo kažką nufilmuoti. Tuo metu nežino, ką, bet reikia. Ši lokacija dažna ir lietuviškuose filmuose.

Verkių rūmai yra viena mano mėgstamiausių filmavimo vietų. Ji labai kinematografiška. Beje, dėl labai įdomios priežasties. Ją supratu tada, kai „skautavome“ lokacijas filmui „Karas ir taika“. Nuėjus ten su dailininku, šis pastebėjo, kad su pastatu kažkas ne taip, keistos formos kambariai. Sako, ar nebus taip, kad rūmų pastatas nėra pagrindinis. Tada pradėjau ieškoti informacijos ir sužinojau, kad iš tikrųjų rūmai turėjo būti tokie kaip Versalio, t. y. „U“ formos, tik to pagrindinio niekada taip ir nepastatė. Tas korpusas, kurį dabar laikome rūmais, buvo šoninė dalis, dėl to kambariai yra siauri ir ilgi, todėl kinematografiški. Kamera mėgsta „gylį“. Ši lokacija patinka visiems, nes nėra padaryta nereikalingų renovacijų, remontų, vietiniai žmonės labai šaunūs, draugiški, todėl malonu sugrįžti.

Galbūt galėtumėte palyginti Vilnių su Ryga ir Talinu? Kaip Vilnius atrodo Baltijos šalių lokacijų kontekste?

Labai sunku sulyginti, nes kiekvienas miestas skirtingas. Pirmiausia, skiriasi šalių kino industrijų lygiai. Lietuvos yra labiausiai pažengusi. Mes daug dirbame su tarptautiniais projektais, todėl žmonės įgyja patirties ir taip kyla industrijos lygis. Manau, kad Lietuva yra pirmoje vietoje, estai šalia. Latviams šiek tiek sunkiau.

Kitas dalykas yra mokesčių lengvata. Lietuvoje ji veikia tikrai gerai, Estijoje vidutiniškai, bet po Christopherio Nolano filmo (garsus britų režisierius Estijoje filmavo dalį naujausio filmo „Tenet“ – aut. past.) bus tikrai geriau. Latvijoje lengvatos nėra, taip pat ir kino biuro. Dėl to iš visų trijų šalių Latvijos sostinė gauna mažiausiai apkrovos iš tarptautinių projektų. Vietiniai neturi resursų daryti kažką ambicingo, kas keltų lygį. Pavyzdžiui, toks lietuvių filmas „Šventasis“ kaip galutinis produktas ir meniškai yra geras, bet industrijos lygio – tokių žmonių kaip lokacijų vadybininkai, transporto koordinatorius, gamybos vadovas, biuro koordinatorius, t. y. visų tų, nuo kurių priklauso sklandus darbas, nepakelia.

Kaip lokacija Ryga yra labai didelė ir įvairi, bet ten, tarkime, nėra viduramžių senamiesčio. Jei Latvijos sostinė būtų pasirinkusi „Černobylio“ („Chernobyl“, 2019) komanda, jų biuras, sakykime, būtų kažkur centre, kaip buvo Vilniuje, o filmuoti reiktų Fabijoniškių atitikmenyje, prasidėtų problemos – Rygoje išvažiuoti į užmiestį sunku. Talinas – skandinaviškas miestas, ten daug ko nėra, tad „Netflix“ mini serialo „Paskutiniai carai“ („The Last Czars“) autentiškai nufilmuoti nepavyktų.

Estams labai pasisekė, nes šalia jie turi suomių ir rusus. Suomiai filmuoja labai daug ir

visko, tad Estijoje klesti reklamos industrija. Rusai ten išleidžia labai daug pinigų – industrijos palaikymo prasme tai estams labai padeda.

Dar nėra tokio filmo, kuriame Vilnius būtų kaip mano atsiminimuose – kur susijungtų sena ir nauja, kuriame Vilnius būtų personažas.

Vilnių išmanote labai gerai. Jei vestumėtės užsienio svečius į turą po Vilnių, ką jiems parodytumėte? Kokias vietas įtrauktumėte į tokios ekskursijos sąrašą?

Būtų sunku padaryti kelių vietų sąrašą. Jis priklausytų nuo pačių svečių, tačiau manau, kad ieškočiau nestandartinių objektų su istorija kaip Vilniaus koncertų ir sporto rūmai ar Lukiškių kalėjimas. Žinau vieną „fainą“ butą Montvilos kolonijoje, J. Savickio gatvėje. Jame nuo pat gimimo iki šiol gyvena močiutė, kurios namus pastatė lenkai. Ji prisimena, kad čia gyveno J. Pilsudskio brolis ar kitas giminaitis.

Nusivežčiau į Vilniaus rajonus, Kabiškes, Vievio apylinkes, kur istorija dar gyvena – pavyzdžiui, yra buvęs kolūkis ar kažkas panašaus. Kai vyko turas po „Černobylio“ vietas, man asmeniškai viena įdomiausių vietų buvo Pravieniškės. Ten šiaip tikriausiai niekada nenuvažiuotum.

Kuriame filme pavaizduotas Vilnius jums paliko daugiausia įspūdžių?

Dar nėra tokio filmo, kuriame Vilnius būtų kaip mano atsiminimuose – kur susijungtų sena ir nauja, kuriame Vilnius būtų personažas. Tarsi fotografo Andrejaus Vasilenko darbuose, kuriuos naudojame kaip įkvėpimą. Jis puikiai pagauna miesto „vaibą“ – einantis į kažkur. Lietuviškame filme „Šventasis“ bandyta sukurti kažkas panašaus – ten pagrindinis veikėjas gyvena rajone.

Filme „Važiuk“ („Drive“, 2011) labai gerai perteiktas Los Andželas. Yra keletas puikių filmų apie Niujorką, kur, rodos, tą miestą užuodi. Filmas apie Vilnių turėtų vykti tokiuose rajonuose kaip Naujamiestis, Žvėrynas. Reikėtų ieškoti kinematografiškiausių vietų, kuriose atsispindi šiuolaikinio miesto dvasia. Ne ta klasikinė, kuri yra senose juostose. Tai turėtų būti filmas, kuris ištrauktų dabartinį Vilniaus identitetą. Nežinau, koks jis tiksliai yra, bet būtų įdomu išsiaiškinti. Manau, kad apie Kauną sukurti filmą būtų lengviau. Jis yra mažiau kelionėje negu Vilnius, norintis būti Europos miestu, įpareigotas daug ką reprezentuoti, dėl to ir sunku. Dalis jo nori būti modernia Skandinavija, kita – „Kablys“, „Loftas“ tempia į priešingą pusę.

Mėgstamas Jono pastatas Subačiaus gatvėje – ažuoline tvorele apjuostas Germaizovų namas (1913 metai). Igno Nefo nuotr.

Stiklinė sveikatos ir dėmesio

Auksė Podolskytė
Igno Nefo nuotr.

Gerti šviežiai spaustas sultis šiandien nėra taip madinga kaip šviežiai skrudintą kavą iš nedidelių ūkių. Galbūt dėl to specializuotų sulčių vietų mažiau, o ir esamas galima padalyti į dvi stovyklas. Norėčiau atsigręžti į tas senbuves, už kurių baro ne pirmus metus kasdien zuja tos pačios moterys, mintinai žinančios savo klientų norus ir vardus. Šias vietas žmonės žino nuo seno, todėl jokios reklamos „Facebook“ joms nereikia.

Vitaminų sala Kalvarijų turguje

Gerokai po pietų užsuku pas ponią Kristiną į Kalvarijų turgų. Šiandien antradienis, todėl turguje žmonių mažiau. Kadangi čia dažnokai apsipirkinėju, žinojau, kad ankstesnę valandą ramiai pakalbinti sultininkės nepavyktų. Įprastai prie jos punkto, esančio paviljono viduryje, driekiasi eilutė. Dalis lūkuriuotojų – etatiniai.

„Šviežios sultys“ – taip paprastai lietuviškai vadinasi turgaus vitaminų sala. Žalią prijuostę užsirišusi p. Kristina sako, kad čia dirba penkerius metus. Iki turgavietės remonto apie metus ji darbavosi šalia esančiame pastate, po to persikėlė į Rūkytų gaminių paviljoną, kuriame dabar ir esame. Savininkė kasdien (išskyrus pirmadienį, kai turgus ilsisi) spaudžia sultis ir ruošia sveikuoliškus kokteilius. Kai reikia laisvadienio ar atostogų, ją pavaduoja dukra.

Nedidelėje žalioje Kalvarijų turgaus sulčių oazėje ruošiami sveikuoliški kokteiliai.

Kalbamės su tarpais. „Prieš pradėdama dirbti Kalvarijų turguje, spaudžiau sultis kitur. Jau tada man labai patiko. Šis darbas susijęs su sveikata, malonu žmonėms gaminti, daryti kažką gero“, – apie savo motyvaciją imtis tokio verslo kalba moteris.

Mums šnekučiuojantis prieina man ne kartą matytas vyras, garbaus amžiaus moteris užsuka apsirūpinti pakeliu juodgrūdžių sėklų, kurių įsigyti parekomenduoja ir man, vis prieina koks kolega iš turgaus. Čia visai smagu, pagalvojau.

„Anksčiau taip sulčių nepirkdavo. Pasikeitė įpročiai – žmonės labiau žiūri, ką valgo. Ateina ir pensininkų, nors ne visi gali leisti nusipirkti šviežių sulčių, ir jaunimo. Savaitgaliais, pavyzdžiui, perka kitus gėrimus, ne dėl sveikatos. Žmonės atvažiuoja apsipirkti į turgų iš toliau, renkasi brangesnius gėrimus, ateina šeimos su vaikais“, – apibendrina.

Kristinos žalios spalvos oazė nedidukė, bet vienam žmogui erdvės pakanka. Dairantis atrodo, kad viskas turi savo vietą – ant krašto išstatyti žalėsiai, užmerktos ispaninių šalavijų sėklos, plastikiniai šiaudeliai ir, žinoma, mėniū. Pavartau – sulčių, pieno, ledų kokteiliai, TOP, linksmieji kokteiliai (pavadinimai irgi visai žaismingi – „Saldainiukas“, „Rytas Hava juose“ ir pan.) ir, aišku, vaikams (ar pirktumėte sau „Šreką“ ar „Raudonkepuraite“?).

Klausiu, kaip sezonai reguliuoja sulčių asortimentą, į kokius gėrimus patenka vietinės augintos daržovės ar vaisiai. „Rudenį atsiranda lietuviškos gėrybės – burokai, morkos, obuoliai, pavasarį – dilgėlės, spygliukai, garšvos, pienės. Ką galiu, tą naudoju iš savo daržo. Daigus, mėtus, lapinį „kale“ kopūstą, petražoles, moliūgus auginu pati“, – man atsako.

Kristina pasakoja, kad sultys – maistas, todėl pataria vartoti saikingai. Jos manymu, 300 ml stiklinės per dieną tikrai pakanka, nereikėtų persistengti.

Populiariausios sultys: apelsinų.

Kristinos favoritas: „Mėgstu sumaišyti salierą, pomidorą ir papriką. Čia toks iš naujausių. Iš pat pradžių mėgstamiausias buvo „Žaliasis“, kurį geriant pavyko susimąžinti blogojo cholesterolio kiekį. Ateidavo ir viena tokia moteriškė, kurios hemoglobino lygis buvo žemas, dažnai pirkdavo šį kokteilį. Vėliau dėkojo, nes atsistatė.“

Populiariausi sulčių kokteiliai: „Derinys iš senų laikų – morkų, obuolių ir burokėlių sulčių kokteilis. Naudingas kraujui, pravalo kraujagysles. Paprastas, bet geras“, – šią kombinaciją mėgsta ir garbaus amžiaus senjorai. Iš įdomesnių ir sotesnių – jau minėtas „Žaliasis“. Turi daugiausia vitaminų, jį sudaro trylika ingredientų: apelsinų, obuolių ir moliūgų sultys, lapiniai „kale“ kopūstai, mėtos, špinatai, petražolės, liucernų daigai, ispaninių šalavijų sėklos, linų sėmenys, sėlenos, ciberžolė, bananai.

Svarbu: atsiskaityti galima tik grynaisiais.

Kur?

**Kalvarijų g. 61, Vilnius
Rūkytų gaminių paviljonas**

**Darbo laikas:
II–VII 8.00–15.00**

Kalvarijų turgaus sulčių spaudėja Kristina žalėsius užaugina pati.

Svečiuose pas ponią Jeleną iš Halės

Kita mano pašnekovė bazuojasi seniausiame miesto turguje. Tai – ponė Jelenė, gimusi Rusijoje ir į Vilnių atvykusi, kaip sako, jau suaugusi, prieš 31-erius metus.

„Čia gyvenu ilgiau nei savo gimtajame mieste“, – sako ji.

Turgavietėje dirbti Jelenai patinka. Ji darbuojasi „Jėgoje“ – užėję pro pagrindinį įėjimą, sukite į kairę. „Turgus – kaip Bermudų trikampis. Čia visko pilna, tuo jis ir įdomus, savotiškas. Jaučiuosi kaip Europos kryžkelėje“, – juokiasi.

Kartu su tuomečiu sutuoktiniu, kuris prisidėjo finansiškai, moteris verslą pradėjo nuo nulio – tuo metu informacijos apie šviežių sulčių spaudimą nebuvo: „Sultis spausti sugalvojau ne aš, o mano buvęs vyras. Jis pamatė, kad želmanų sultis spaudžia Janina Davidonienė (šių sulčių pradininkė Lietuvoje – aut. past.). Šią idėją ji parsivežė iš Amerikos. Taigi prieš keturiolika metų nuo želmanų viskas ir prasidėjo. Tai buvo pati žaliosios bangos pradžia, kuri vėliau sugrįžo komercializuotu pavidalu. Iš pradžių dvejus metus dirbau sulčių bare Antakalnyje, likusius dvylika – Halės turguje. Galiu pasigirti, kad mano sulčių baras buvo trečiasis Vilniuje ir visoje Lietuvoje. Pirmasis atsirado Totorių gatvėje, dar vienas buvo „Operos“ vaistinėje.“

Nuvažiavusi į vietą Totorių gatvėje, moteris su ten dirbančiųjų pagalba pažindinosi su sulčių spaudėjos darbo subtilybėmis.

Šiandien p. Jelenos receptų knygoje – per 150 mišinių. „Už juos visus atsakau savo galva“, – teigia autorė. Ji prisimena ir tuos laikus, kai žmonės jai nešdavo medžiagą, esą želmenų sultys kenksmingos.

„Kiekvienas žmogus skirtingas. Nejmanoma to paties rekomenduoti kiekvienam. Jei rūgštingumas aukštas, citrusinių vaisių kokteilio ar sulčių nesiūlysi. Naujokus reikia pakalbinti, nes svarbiausia nepakenkti. Sultys – rimtas maistas. Diabetikui negalima labai ruošti kažko itin saldžiai – iškart sukils cukrus. Todėl kokteilius reikia „pagražinti“ salierų ar topinambų sultimis“, – ir priduria, kad pusė stiklinės topinambų sulčių gali nugalėti rėmenį.

Prieš tai kalbinta p. Kristina buvo minėjusi, kad vaikai dievina kokteilius su braškėmis, o p. Jelena sako pastebėjusi, kad berniukai ir vyrai mėgsta visas sultis ir kokteilius, kuriuose yra obuolių.

„Jaunesnė auditorija domisi sveiku gyvenimo būdu ir mane geranoriškai pamoko, nes jie visur važinėja, turi daug idėjų.“ Vienas tokių pamokymų – įvesti mokestį už popierinius šiaudelius, plastikinius maišelius ir indus išsinešti. Už juos reikės primokėti 0,1 Eur.

Sultys. Sveikatai, tonusui pakelti – želmenų. Kiekvienam pakaks 10 ml normos.

Jelenos favoritas. Grynų morkų sultys ir greipfrutų su ananasais kokteilis.

Kokteilis. Verta išmėginti seniausią kokteilį iš apelsinų, mėtų, imbiero, citrinų ir medaus. Jis buvo sukurtas tik vasarai, bet klientų pageidavimu gaminamas iki šiol. Populiariausiu lietuvišku p. Jelena vadina morkų, obuolių ir burokėlių kombinaciją. Paklausta, ką pasiūlytų rudens sezonui, sultininkė įvardija porą variacijų. Tai – šaltalankių, morkų ir medaus bei salierų, špinatų, braškių ir kriaušių kokteilį.

Kur?

Pylimo g. 58, Vilnius

**Darbo laikas:
III–VII 7.00–16.00**

Seniausias tebeveikiantis sulčių baras Vilniuje – ponios Jelenos. Sveikatai, tonusui pakelti ji rekomenduoja želmenų sultis.

Baras, kuriame nėra apelsinų sulčių

Kitapus Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro esantis sulčių baras – dar vienas tų senukų, apie kuriuos noriu papasakoti. Gyvuoja dvyliktus metus. Kadangi informacinis lapelis ant durų skelbė, kad baras kone mėnesį atostogaus, nebuvau tikra, ar pavyks

pasišnekėti. Tad atėjus pirmajam darbo dienai, nuskubėjau. Užėjusi vidun iškart susipažinau su ponia Danguole, kuri prie sulčių pulto pluša antrąjį sezoną. Iš jos sužinau, kad atostogų metu baras spėjo atsinaujinti. Buvo atliktas kosmetinis remontas – sienos pasi-
puošė naujais subtiliai blizgančiais tapetais.

Šis „taškas“ kitoks. Ne todėl, kad yra pačiame miesto centre ir ne turguje. Esminis skirtumas – sultys čia spaudžiamos tik iš lietuviškame ūkyje užaugintų vaisių ir daržovių. Prieš Kalėdas pasirodo netgi ir vietiniai graikiniai riešutai. Vieninteliai iš parduotuvės atkeliaujantys ingredientai – citrinos ir imbiero šaknis.

„Kartais ateina ir paprašo ananasų sulčių, bet atsakau, kad pas ūkininką tokie dalykai kol kas dar neauga“, – juokiasi moteris.

Šnekučiuojantis su sulčių spaudėja įvyksta netikėtas sutapimas – įžengia p. Teresė, dešimtmetį buvusi šios vietos siela. Energijos kupiną moterį klientai prisimena iki šiol, per Danguolę jai siunčia linkėjimus.

„Ji buvo mano geriausia klientė. Labai daug metų. Po to, kai išėjau, Danguolė išreiškė norą mane pakeisti. Jai puikiai sekasi. Ji myli žmones ir ją myli. Viskas čia gerai. Matote, čia smagu kaip namuose. Tai jau jos įdirbis. Tik šitas daiktas mano (rodo į paveikslą ant sienos – aut. past.), daugiau niekas“, – kalba p. Teresė, dabar savo laiką skirianti tapybai, įvairiems menams.

Alytuje gyvenantis šio baro savininkas verslininkas Rosvaldas Baublys pasakojo, kad mintis imtis tokio verslo kilo natūraliai, nes turi žemės tiek prie namų, tiek Varėnoje.

„Pirmą sulčių barą atidariau Alytuje prieš tryliką metų... Kokie dvylikti „eina“ ir šiam Vilniuje. Dabar jis tapo vieninteliu. Turiu idėją barą Alytuje dar atkurti. Tik kitoje vietoje. Tad tai tik laiko ir vietos klausimas“, – pasidalijo planais.

Paklaustas, ar nebuvo rizikinga sulčių baro atidaryti šalia kito, jau anksčiau vaistinėje veikusio, atsakė, kad tada to fakto nežinojo. O kai sužinojo, jau buvo vėlu. Nebuvo, kur trauktis. Vis dėlto R. Baubliui šią vietą išlaikyti pasisekė, o „Operos“ vaistinės sulčių baras buvo uždarytas.

Sultys. Meniu aiškus ir trumpiausias iš visų matytų, tad išvardysiu viską, kas surašyta: morkų, obuolių, burokėlių, kopūstų, bulvių, pomidorų, agurkų ir moliūgų sultys. Mažesniais kiekiais spaudžiamos salierų, petražolių, pastarnokų, kviečių želmenų. Sužinau, kad pastarąsias reikia gerti lėtai, palaikant ant liežuvio (!). Klientai labiausiai mėgsta gaivias sultis – iš morkų, obuolių, moliūgų ir, jei norisi rūgštelės, su gabalėliu citrinos. Kas mėgsta, prašo įdėti mėtų.

Kokteilis. Kai atšąla ar skauda gerklę, vertėtų išbandyti „žaliąjį brendžiuką“ – taip šiame bare vadinamas stebuklingas želmenų ir imbiero derinys, nes „želmenys stiprina organizmą, o imbias užmuša bacilas“.

Svarbu: atsiskaityti galima tik grynaisiais.

Kur?

A. Vienuolio g. 12, Vilnius

Darbo laikas: I–V 7.30–16.00

Per atostogas sulčių baras A. Vienuolio g. atsinaujino.

Muziejus kaip meno kūrinys

Viktorija Bružaitė-Kazlauskienė
Igno Nefo nuotr.

Stoviniuodama greta vieno seniausių Rotušės aikštės pastatų žvelgiu į nedideles medines duris ir kuklų stilingą užrašą „Kazio Varnelio namai-muziejus“. Atrodo, kad netrukus užeisiu į nedidelį gyvenamąjį butą, o viduje lauks garbaus asmens darbo stalas, knygų lentyna, na, ir dar keli asmeniniai daiktai. Nežinant nė neįmanoma įsivaizduoti, kad už šių durų – beveik du tūkstančiai kvadratinų metrų ekspozicinių erdvių, keturios dešimtys į meno labirintą susipynusių salių ir stebinantys optinės dailės kūriniai.

Rinko kolekciją Lietuvai

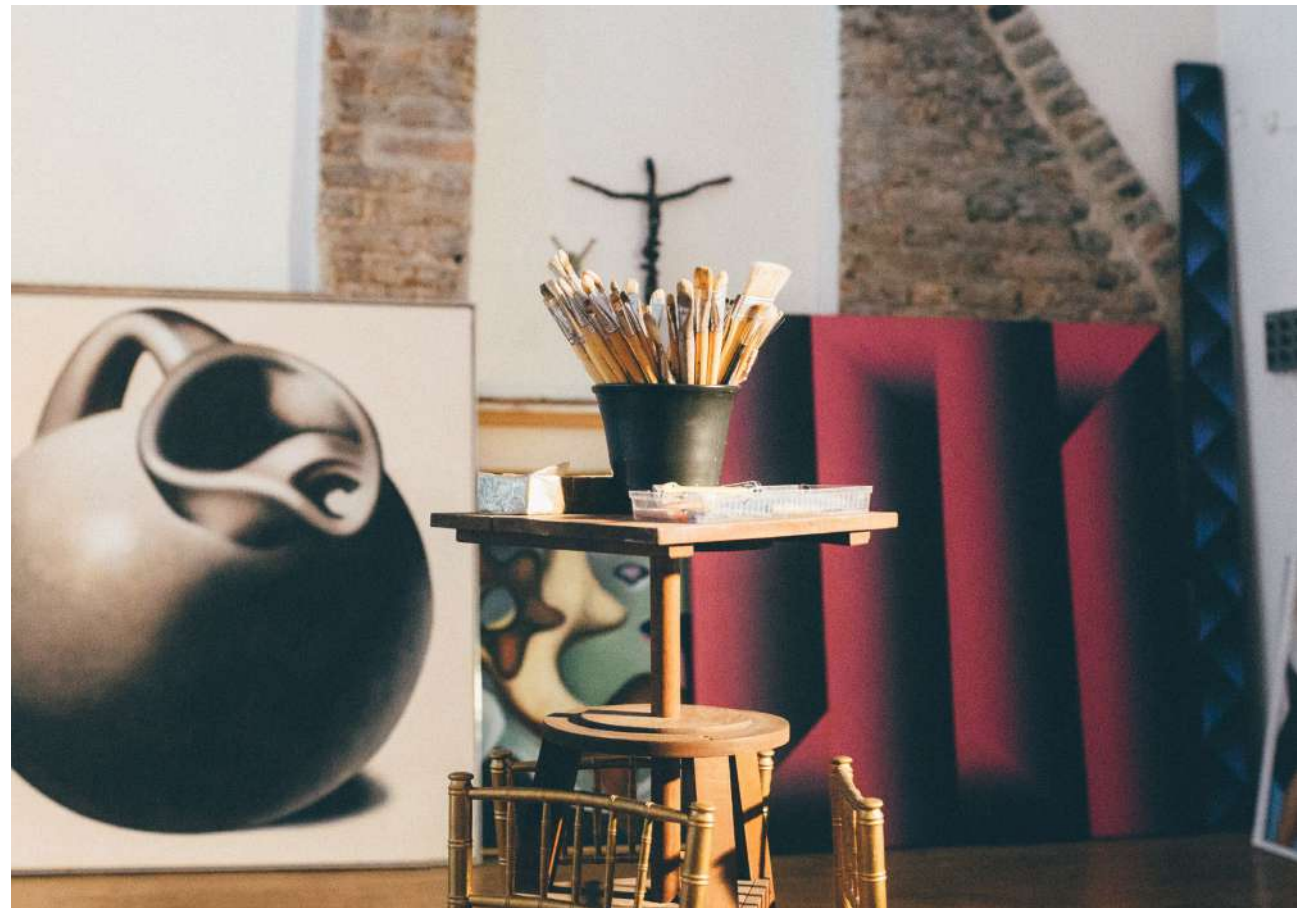
„Tai nėra memorialinis muziejus“, – pabrėžia menotyrininkė Aistė Bimbirytė-Mackevičienė, mums dar stovint fojė. Apie šių meno namų įkūrėją profesorį Kazį Varnelį galima kalbėti dviem kryptimis – tai optinio meno kūriniais Jungtinėse Amerikos Valstijose išgarsėjęs tapytojas, lygiai taip išskirtinį skonį turėjęs kolekcininkas. Nuo pastarosios asmenybės pusės ir pradėjome.

Tik užėjus į muziejų jau prieangyje ant sienų galima išvysti pirmuosius K. Varnelio sukaupiai kolekcijai priklausančius XVI–XVII a. Lietuvos žemėlapius. Senosios grafikos kolekciją menininkas pradėjo kaupti dar 1943–1945 metais studijuodamas Vienos vaizduojamojo meno akademijoje. Pokariu išvykęs į JAV toliau išskirtinį dėmesį skyrė lituanistinėms vertybėms – knygoms, grafikos, dailės kūriniais, žemėlapiams. Pastarųjų rinkinys vienas turtingiausių Lietuvoje, susidedantis iš daugiau nei 300 egzempliorių.

Apie šių meno namų įkūrėją profesorių Kazį Varnelį galima kalbėti dviem kryptimis – tai optinio meno kūriniais Jungtinėse Amerikos Valstijose išgarsėjęs tapytojas, lygiai taip išskirtinį skonį turėjęs kolekcininkas.

Vėliau Varnelio kolekcijoje atsiranda ir Vakarų Europos menininkų kūrinių. Pirmajame muziejaus aukšte galima išvysti XV–XIX a. garsių skulptorių, tapytojų, keramikų darbų. „Jis norėjo, kad Lietuva turėtų aukšto lygio kolekciją. Tai, ką galima pamatyti Vakaruose, kad ir mažesniu masteliu“, – priduria Aistė.

K. Varnelio tapybos studija po menininko mirties taip pat tapo ekspozicijos dalimi. Tai neabejotinai paveikiausia muziejaus erdvė.

„Jis norėjo, kad Lietuva turėtų aukšto lygio kolekciją.“

Svajonė parvežti ir padovanoti savo vertybių rinkinį laisvai Lietuvai išsipildė. 1998 metais profesorius grįžo ir pats ėmėsi kurti būsimo muziejaus erdves. Tai, kaip įrengtos ekspozicijos, taip pat atskleidžia išskirtines Varnelio estetines pažiūras. Netikėti deriniai tarp sena ir nauja, vizualiniai žaidimai su spalvomis ir

paties pastato architektūra – unikalūs šio muziejaus bruožai, dėl kurių, anot menotyrininkės, jis pats savaime turėtų būti vertinamas kaip meno kūrinys.

Išskirtinis kolekcininko dėmesys vizualumui atsiskleidžia ir namų-muziejaus bibliotekoje. Knygos čia išdėstytos ne pagal autorius ar temas, o pagal savininko vizualinį sumanymą. Tai veikianti biblioteka – joje galima lankytis studijų, mokslo tikslais iš anksto susitarus. Tačiau nenuostabu, kad taisyklės itin griežtos – tik viena knyga iš lentynos vienu metu. „Autentiška struktūra, apgalvo-

tas išdėstymas, forma, ritmas... Tai taip pat yra meno kūrinys“, – bibliotekos išskirtinumą apibūdina Aistė. Varnelio sukauptas knygų rinkinys svarbus visos Lietuvos mastu – kai kurie dabar fonduose saugomi XVI–XVII a. egzemplioriai yra vieninteliai pasaulyje.

Lankytojams muziejus duris atvėrė po trejų metų kūrybinio proceso – 2001 metais, o pats profesorius su žmona įsikūrė tame pačiame pastatų komplekse. Šiandien galima aplankyti gyvenamuosius šeimos kambarius, kuriuose išlikę nemažai autentikos.

Tapytojas išgarsėjo savo optinio meno kūriniais.

Garsus optinio meno kūrėjas

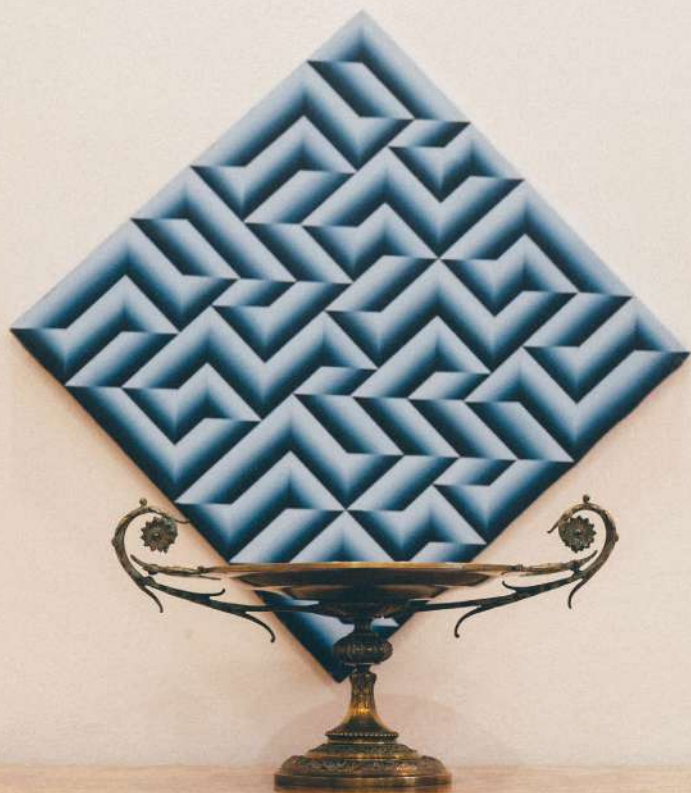
Rinkdamas vertybes į savo kolekciją K. Varnelis tuo pat metu ir pats aktyviai kūrė. Gyvendamas Čikagoje jis buvo produktyvus ir geidžiamas tapytojas. Būtent tuomet, 7–8 dešimtmetyje nutapyti paveikslai išgarsino Čikagos koledžo profesorių kaip optinio meno kūrėją. Labai griežta kompozicija, aštrūs kampai ir nematyti jokio potėpio – sunku patikėti, kad darbai sukurti tik teptuku. Įspūdingi didelio formato kūriniai įtraukia žiūrovo akis į žaidimą geometrinėmis figūromis, šešėliais. Įdomu, kad tapytojo įkvėpimu neretai tapdavo lietuvių liaudies ornamentikos motyvai.

Vėlesniu gyvenimo etapu, K. Varneliui palikus didelio miesto šurmulį ir persikėlus į sodybą Stokbridže, stilius keitėsi. Darbuose atsirado daugiau laisvės, neapibrėžtumo, įvairių su gamtos pasauliu siejamų simbolių.

Labai griežta kompozicija, aštrūs kampai ir nematyti jokio potėpio – sunku patikėti, kad darbai sukurti tik teptuku.

Nors abiejų laikotarpių kūryba tikrai skiriasi, abu menininko tapybos stiliai ir šiandien atrodo labai novatoriški. Prabėgo 3–4 dešimtmečiai, tačiau paveikslai puikiai dera prie modernaus interjero. Apie išliekamąją K. Varnelio kūrybos vertę spręsti leidžia ir tai, kad jo kūrinių yra įsigijęs garsusis Gugenheimo

Muziejuje galima išvysti netikėtų derinių tarp sena ir nauja.

muziejus Niujorke. Lietuvos meno rinkoje šis tapytojas kol kas girdimas retai, tačiau, pasak menotyrininkės, susidomėjimas auga ir tai tik laiko klausimas. Menininko žinomumą tikrai sustiprins ir šio muziejaus sprendimas plačiau atverti duris visuomenei – du dešimtmečius čia pavykdavo apsilankyti tik iš anksto susitarus, o nuo šios vasaros galima laisvai atvykti ir įsigijus bilietą apžiūrėti dalį ekspozicinių erdvių.

Prabėgo 3–4 dešimtmečiai, tačiau paveikslai puikiai dera prie modernaus interjero.

Keliaujant per parodų erdves verta atkreipti dėmesį į paveikslų pavadinimus. Tai dar vienas menininko kūrybos žaidimas. Dalis pavadinimų nieko nereiškia, kai kur galbūt galima įžvelgti nuorodų į senąsias civilizacijas, tačiau svarbūs yra patys garsiniai sąskambiai. Muzika, ritmas K. Varneliui buvo labai reikšmingi. Kurdamas jis visada klausydavo klasikinės muzikos, ypač mėgo Giuseppe Verdi. Aistė atskleidė, kad ateityje muziejaus lankytojus turėtų pasitikti profesoriaus mėgtas muzikinis takelis.

Ypač muzika nuskambėtų K. Varnelio tapybos studijoje, kuri šiandien taip pat yra muziejaus ekspozicijos dalis. Grįžęs į Lietuvą menininkas toliau kūrė čia, savo namuose. Šiandien įžengus į studiją apima nuostaba. Didžiulė prietemoje skendinti erdvė, sienose atidengti buvusių gotikinių pastatų frontonai, menininko darbai ir įrankiai – nors ši

pastato dalis kūrėjui esant gyvam nebuvo kruopščiai apgalvotos muziejaus ekspozicijos dalis, dabar vizualinis ir atmosferinis poveikis neabejotinai stipriausias čia.

Studijoje ant lentynos padėta paties menininko portretinė nuotrauka. „Man tai yra vienas gražiausių K. Varnelio atvaizdų, labai gerai atskleidžiančių jo charakterį. Labai stilingas žmogus, ir tas kipšiukas akyse“, – trumpai apie tapytojo ir kolekcininko asmenybę užsimena menotyrininkė, su šypsena pridurdama, kad šis mėgo bendrauti ir pašnekovus vaišindavo „atomine“ kavute – po trečio puodelio jau sukdavosi galva.

Kur?

Kazio Varnelio namai-muziejus, Didžioji g. 26, Vilnius.

**Darbo laikas:
II–VII 10.00–18.00.**

**Bilieto kaina asmeniui –
3 EUR (galimos nuolaidos).**

Pastaba: įsigijus standartinį bilietą lankytojams atvira dalis ekspozicijos. Norint patekti į visas muziejaus erdves (įskaitant tapytojo studiją, biblioteką) būtina iš anksto užsisakyti išplėstinę ekskursiją.

Platesnė informacija Inm.lt.

Raketų išradėjui atminti

„Kuriu Vilnių“ –

tai antrus metus vykstanti Vilniaus miesto savivaldybės programa, remianti įvairius meno projektus ir instaliacijas viešosiose sostinės erdvėse.

Keliaudami į / iš oro uosto Dariaus ir Girėno gatvės pašonėje pastebėkite raketą. Žinoma, netikrą, granitinę, tačiau atvaizduojančią tikro garsaus raketų išradėjo kūrinį. Mažai kam žinoma, kad XVII a. Lietuva turėjo mokslininką, artilerijos inžinierių, kuris savo idėjomis pralenkė laiką ir išradimais stebino visą Europą.

S. Žiūros nuotr.

Kazimieras Simonavičius Vilniaus bei Amsterdamo universitete studijavo matematiką, mechaniką, hidrauliką, architektūrą, optiką bei taktiką, dirbo Lietuvos ir Lenkijos kariuomenės karališkosios artilerijos vado pavaduotoju. Savo žinias mokslininkas sudėjo į veikalą „Didysis artilerijos menas“. Tai buvo pirmoji knyga pasaulyje, sistemingai pateikianti žinias apie daugiapakopės raketos ir raketinės artilerijos kūrimą, svarbiausias šios srities vadovėlis, daugiau nei 200 metų studijuotas viso pasaulio artileristų. Tuo metu K. Simonavičius neabejotinai buvo vienas ryškiausių Europos mokslininkų ir išradėjų.

Daugiapakopę raketą vaizduojantį paminklą sukūrė Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas Vladas Urbanavčius. Idėjos autorius – menininkas Saulius Paukštys.

Kur?

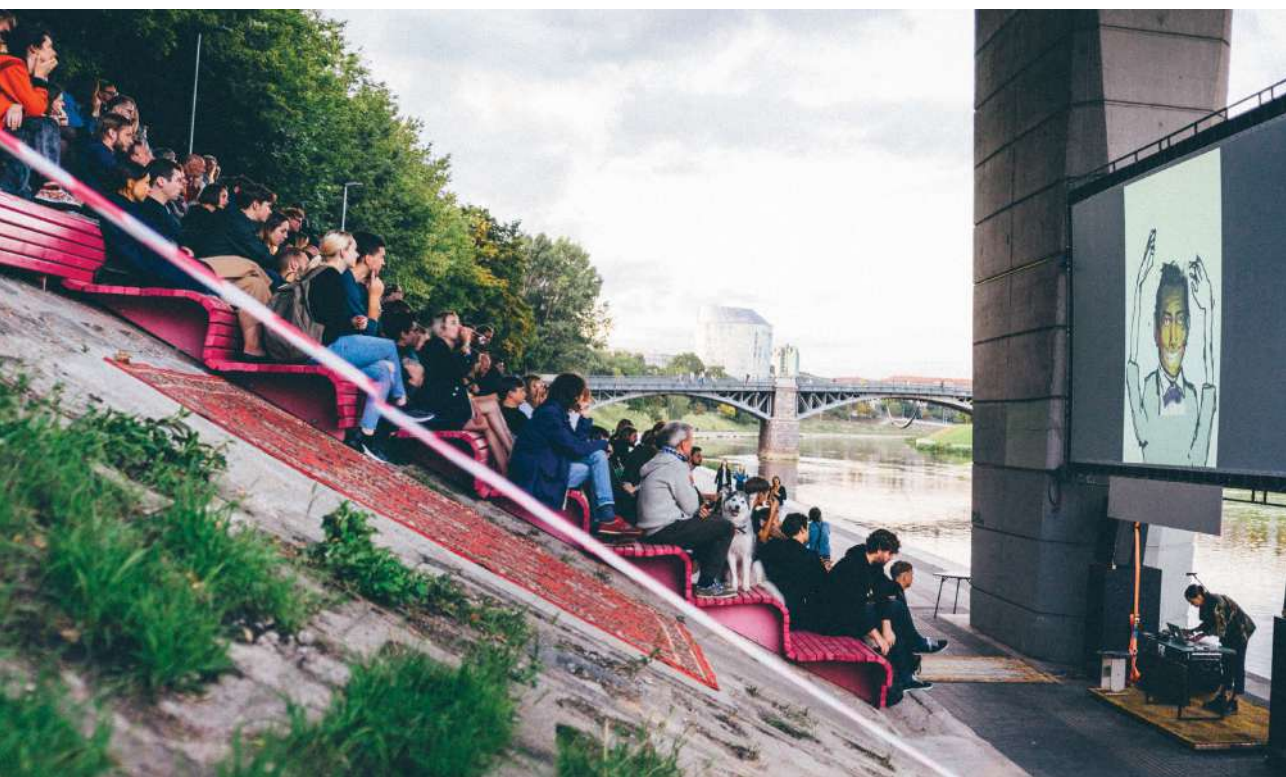
Dariaus ir Girėno g. 21, Vilnius

Kinas patiltėje

Igno Nefo nuotr.

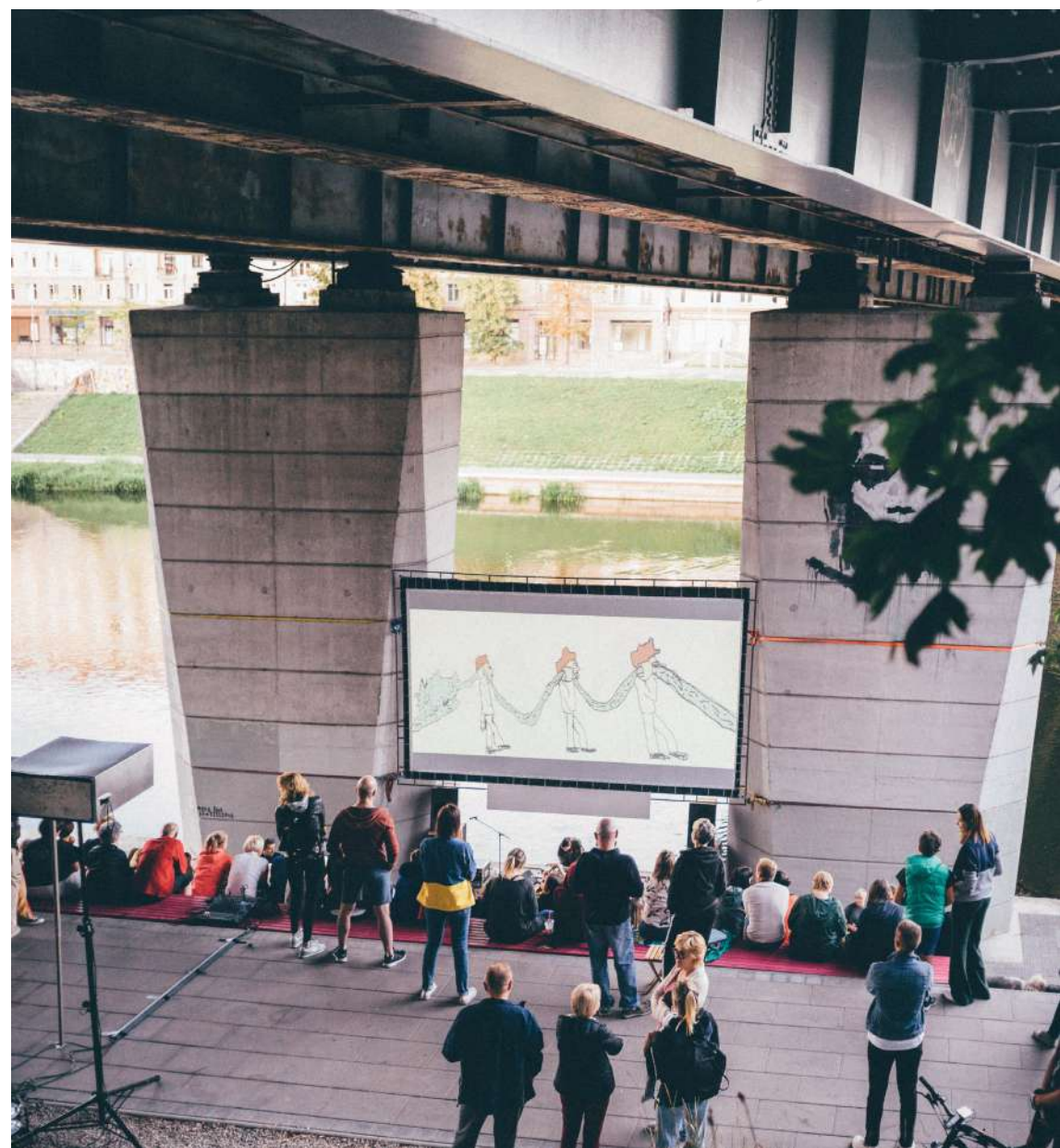
Primirštos viešosios miesto erdvės gali originaliai transformuotis ir virsti bendruomeniška patirčių aikšte, tereikia pažvelgti kitu, kūrybišku kampu. Būtent tai ir padarė skulptoriai Andrius Labašauskas ir Rytis Urbanskas, Liubarto patiltę Žvėryno krantinėje pavertę muzikos ir kino sale.

Erdvė, kurią paprastai tik skubiai praeiname ar pravažiuojame dviračiu, kviečia stabtelėti – po tiltu sukonstruota žiūrovų ložė, ant kolonų kabo ekranas, instaliuota garso sistema. Iki rugsėjo vidurio kiekvieną savaitę čia vyks filmų peržiūros, susitikimai su režisieriais ar kitais renginių ciklo svečiais iš užsienio ir Lietuvos, skambės muzika.

Kur?

Po Liubarto tiltu Žvėryno
krantinėje
emptybrainresalt.us

Pavilnys

Pavilnyje nerasime daugiabučių kvartalų ar didelių verslo įmonių, tai tankiai individualiais namais užstatyta teritorija. Skamba ne itin intriguojančiai? Neapsigaukite, čia tikrai yra ką pamatyti! Pirmiausia verta grįžti laiko ratu kelis šimtus metų atgal – žinoma, kad ilgus metus dabartinis Pavilnys ir jo apylinkės priklausė didikų Pacų giminei. Tai buvo mėgstama vilniečių iškylų vieta. Miestelėnus žavėjo medžių paunksmė, gaivinantis Vilnios slėnis, o dėl išraiškingo reljefo vietovė vadinta „Pacų kalnais“. Naujas etapas prasidėjo 1906-aisiais – tais metais Vilniaus geležinkelininkai sukūrė šūkį „Dirbk mieste, gyvenk Kolonijoje!“, kuris atspindėjo siekį įsteigti atskirą šios profesijos atstovų gyvenvietę kiek atokiau nuo miesto centro ir turinčią visus miesto ir kaimo privalumus. Pasivaikščioję šiuo maršrutu netruksite įsitikinti, kad prieš daugiau nei šimtą metų čia kūrėsi idėjų kupinas miesto elitas.

Kituose puslapiuose rasite keletą buvusios Kolonijos stotelių, o viso maršruto „Pavilnys“ ieškokite Vilniaus turizmo informacijos centruose bei Neakivaizdinisvilnius.lt

Vilniaus turizmo informacijos centrai:

Pilies g. 2
(restoranas „Grey“) kasdien
9.00–12.00,
13.00–18.00

Didžioji g. 31
(Rotušė) kasdien
9.00–13.00,
14.00–18.00

Pavilnio bažnyčia – vieninteliai medinių katalikų maldos namai Vilniuje. Igno Nefo nuotr.

Pavilnio bažnyčia

J. Kolaso g. 34

Tarpukariu Vilnius buvo ypač religingas miestas, todėl natūralu, kad Kolonijos gyventojai panoro turėti nuosavą šventovę, juolab kad visos kitos katalikų bažnyčios buvo gana toli. Šventyklos statyba imta rūpintis 1927 metais, tačiau procesas buvo itin permainingas: parinkus vietą ir surinkus lėšų gautas netinkamas inžinieriaus Trojano projektas, jo neaprobavo Vilniaus valdžia, todėl idėjos įgyvendinimas užstrigo. Taip pat virė atkaklios diskusijos, ar Kolonijai tikrai reikia bažnyčios, ar vis dėlto užtektų ir koplyčios. Po ilgų ginčų priimtas sprendimas statyti bažnyčią, tačiau medinę. Projektą Kolonijai padovanojo vienas ryškiausių tarpukario architektų Stefanus Narembskis. 1933 metų gegužę buvo pakloti pirmieji akmens luitai, o 1935 metų liepos 7 d. bažnyčia buvo iškilmingai pašventinta. Įdomus faktas – bažnyčia statyta iš kalnų atkeliavusiu Zakopanės stiliumi, o Pavilnys praeityje taip pat vadintas Kalnais, t. y. Pacų kalnais. Tai yra vienintelė medinė katalikų bažnyčia Vilniaus mieste.

Pavilnio kapinės

54.673803, 25.356541

Paprastai, išvydę mažas kapinaites, spėjame, kad tai senos kokio nors kaimo kapinės, kurių įkūrimo datą vargu ar beįmanoma atsekti. Tačiau kapinės Pavilnyje susijusios su karšta 1944 metų liepa. Tuo metu virė įnirtingi mūšiai tarp nacių, sovietų ir „Armijos Krajovos“ (AK) pogrindininkų. Nemažai Kolonijos gyventojų prisijungė prie AK dalinių ir žuvo kovose, tačiau tuo metu senosios Gurių kapinės (prie Juodojo kelio ir Gurių g.) buvo atskiros vidinė fronto linija ir buvo nuspręsta AK karius iš Pavilnio laidoti naujoje vietoje (paminklus jiems kapinėse rasite nesunkiai). Žmonės čia buvo laidojami ir vėliau, taip pat ir šiomis dienomis.

Kolonijiniai namai

Vandens g. 37

Iki Antrojo pasaulinio karo nemažai Kolonijos sklypų taip ir liko neužstatyti, todėl šiandien vaikstant senosiomis gyvenvietės gatvėmis galima pamatyti ne visai vykusią vėlesnės architektūros pavyzdžių. Tačiau atidesnė akis pastebės ne vieną iš tarpukario atkeliaujančių žavų medinį namą įdomiais laužytais stogais ir dailiais prieangiais. Be abejo, čia buvo statomi ir mūriniai namai, kai kurie jų turi bokštelių su vėtrungėmis, išsididžiai skelbiančiomis garbingai brandžią namo statybos datą.

Tuputiškių serpantinas

54.673743, 25.357614

Siekiant sujungti žemutinę ir aukštutinę Kolonijos dalį bei įveikti stačią įkalnę, 1911 m. inžinieriaus Semaško rūpesčiu buvo nutiestas akmenimis grįstas serpantinas. Kartais vaizdžiai paminima, kad tai – vienintelis tikras kalnų kelias Lietuvoje. Iš tiesų, net kelis staigius vingius darančio kelio, kuriuo galėtų eiti ne tik pėstieji, bet ir pravažiuoti automobiliai, mūsų šalyje vargu ar berasime. Tai istorinę vertę turintis technikos paminklas, saugomas valstybės.

Kolonijos namas Tuputiškėse. Alberto Kazlausko nuotr.

Kultūrų studijos

Rugsėjo 10–15 d.
„nowJapan“

Šv. Kotrynos bažnyčia, Vilniaus g. 30;
Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus,
Vilniaus g. 41

Pasikeitus Japonijos imperatoriui, pokyčių neišvengia ir į vienuoliktus metus žengiantis vienintelis Tekančios Saulės kultūros festivalis. Muzikantų ir šokėjų pasirodymai, „Cosplay“ konkursas Šv. Kotrynos bažnyčioje ir kiti renginiai. Festivalį uždarys savaitgalinė mugė, kur daug dėmesio bus skiriama Japonijos gastronomijai.

www.nowjapan.lt

S. Žiūros nuotr.

Spalio 3–13 d.
Lenkų kino festivalis

Įvairios vietos

19-ąjį kartą rengiamas festivalis šiemet siūlo pasimėgauti lenkų kino „crème de la crème“: pagrindinėje programoje vilniečių ir miesto svečių laukia naujausių ir verčiausių dėmesio lenkų filmų premjeros bei susitikimai su jų kūrėjais, o specialiojoje – kino klasiko režisieriaus Kazimierzo Kutzo filmų retrospektyva.

www.lenkukinas.lt

Menai

Rugsėjis–lapkritis
Lietuvos fotomenininkų sąjungos
parodos

„Prospekto“ galerija, Gedimino pr. 43;
Vilniaus fotografijos galerija, Stiklių g. 4

„Prospekto“ galerijoje bus pristatomi Justino Vilučio (rugsėjo 20–rugsėjo 21 d.), Violetos Bubelytės (rugsėjo 24–spalio 26 d.) ir Gyčio Skudžinsko (spalio 29–lapkričio 30 d.) darbai, o Rotušės pašonėje esančioje galerijoje bus galima susipažinti su Claudios Corrent (rugsėjo 3–spalio 12 d.), Roko Pralgausko (spalio 15–lapkričio 9 d.) ir Artūro Jendovickio (lapkričio 12–gruodžio 7 d.) kūryba. Lankymas nemokamas.

www.photography.lt

S. Žiūros nuotr.

Rugsėjo 12–15 d.

Ankstyvojo kino festivalis „Pirmoji banga“

Kino centras „Skalvija“, A. Goštauto g. 2

„Pirmoji banga“ šiemet į Vilniaus ir Kauno kino sales grąžins 11 ankstyvojo kino juostų. Vienos jų buvo rodytos Lietuvoje tarpukario laikotarpiu, kitos – visai nematytos arba tik neseniai prikeltos naujam gyvenimui. Visus seansus pristatys ne tik Lietuvos, bet ir užsienio šalių kino profesionalai, nebylaus kino seansus įgarsins profesionalūs muzikantai.

www.pirmojibanga.lt

Rugsėjo 12–15 d.

Tarptautinis gatvės teatrų festivalis „Mozaika“

Įvairios vietos

Vilniaus senamiesčio teatras kasmetinę gatvės teatro šventę kuria kaip mozaiką – iš įvairių šalių atvykusių artistų, scenos menų, metodų, erdvių. Jų pasirodymuose ugnis kaip gyvybės, šviesos simbolis atsiskleidžia savo grožiu. Dalyvavimas nemokamas.

„Facebook“: Mozaika

Rugsėjo 19–29 d.

Tarptautinis Vilniaus dokumentinių filmų festivalis (VDFF)

Kino centras „Skalvija“, A. Goštauto g. 2

Festivalyje bus pristatyti ryškiausi pastarųjų metų dokumentiniai darbai, rodomi šiemet iškeliavusio nepriklausomo kino kūrėjo Jono Meko portretai, išskirtinis dėmesys teks pasaulinio garso dokumentininkui Herzui Frankui. Programoje „Baltijos kelias“ – lietuvių, latvių ir estų filmai, ypatinga proga filmuoti prieš 30 metų. Jie bus rodomi nemokamai.

www.vdff.lt

Rugsėjo 25–spalio 13 d.

Vilniaus tarptautinis teatro festivalis „Sirenos“

Vairios vietos

„Ryšio klaida“ – tokiu šūkiu teatro mėgėjų 16-ąją kartą kviečia atsinaujinęs Vilniaus tarptautinis teatro festivalis. Tarptautinėje programoje bus pristatyti 6 darbai, lietuviškoje vitrinoje – Yanos Ross, Oskaro Koršunovo ir Jo Strömngreno kūryba, taip pat – jaunųjų kūrėjų Pauliaus Markevičiaus ir Adomo Juškos spektakliai. Šiemet daug festivalio renginių („Sirenų klubas“) vyks už tradicinės teatro scenos ribų.

www.sirenos.lt

Davidas Baltzeris nuotr.

Spalio 10–20 d.

„Nepatogus kinas“

Vairios vietos

Tarptautinis žmogaus teisių dokumentinių filmų festivalis šiemet pasiūlys platų nepatogaus kino repertuarą. Pirmą kartą festivalyje pristatoma virtualiosios realybės dokumentikos instaliacija, plati vokiečių menininko Haruno Farocki retrospektyva ir per 50 kitų svarbiausiuose tarptautiniuose festivaliuose dalyvavusių ir Lietuvos bei pasaulio aktualijas tiriančių filmų, kuriuos lydės specialūs renginiai ir diskusijos. „Nepatogus kinas“ kviečia į pokalbį apie tai, kas iš tiesų yra svarbu.

www.nepatoguskinas.lt

Spalio 16–20 d.

Tarptautinis džiazo festivalis „Vilnius Jazz“

Lietuvos rusų dramos teatras,
J. Basanavičiaus g. 13

32 metus rengiamo vienintelio Lietuvoje šiuolaikinio džiazo ir improvizacinės muzikos festivalio programoje – išskirtiniai džiazo projektai ir atlikėjai iš Prancūzijos, JAV, Izraelio, Portugalijos, Norvegijos, Argentinos, Belgijos, Vokietijos ir Lietuvos. Istorinis įvykis Vilniaus džiazo mėgėjų laukia spalio 17-ąją, kai į Rusų dramos teatro sceną įžengs vienas šlovingiausių JAV ir viso pasaulio džiazo scenos kolektyvų – 50-metį švenčianti legendinė avangardinio džiazo grupė „Art Ensemble of Chicago“. Paskutinę džiazo fiestos dieną bus renkama stipriausia šių metų jaunoji džiazo grupė.

www.vilniusjazz.lt

João de Sá nuotr.

Lapkričio 7–24 d.

Europos šalių kino forumas „Scanorama“

Vairios vietos

Kiekvienais metais festivalis pateikia žiūrovams žemėlapi, padedantį keliauti po gero kino erdves, suvokiant ne tik geografinį, bet ir meninį Europos kino lauką. Naujausi ir pripažinimą pelnę europietiški filmai iš Berlyno, Kanų, Venecijos ir kitų prestižinių festivalių, kino drąsulių ir taisyklių laužytojų darbai, Lietuvos kino naujienos ir kino gurmanų draugija.

www.scanorama.lt

Lapkričio 13–17 d.

Tarptautinis džiazo festivalis „Vilnius Mamma Jazz“

Šiuolaikinio meno centras, Vokiečių g. 2

Šių metų festivalio adresas – Šiuolaikinio meno centras (Vokiečių g. 2). Čia vyks visi festivalio koncertai, diskusijos, konferencija, „jam session“ ir kiti renginiai. Pirmieji atlikėjai jau atskleisti, belieka sulaukti.

www.vilniusmamajazz.lt

A. Liugos nuotr.

Lapkričio 22–2020 m. sausio 12 d.

Paroda „Eimunto Nekrošiaus meno fortas“

Nacionalinė dailės galerija,
Konstitucijos pr. 22

Eimuntas Nekrošius buvo vienas iš nedaugelio Lietuvos kūrėjų, susiejusių nacionalinę tapatybę su pasaulio kultūros paveldu ir reikšmingai paveikusių šiuolaikinio teatro raidą. E. Nekrošius dirbo įvairiuose pasaulio teatruose, bet daugiausia dėmesio skyrė savo įkurtam teatrui „Meno fortas“, kuris jam reiškė ne tik vietą, į kurią jis nuolat sugrįždavo, bet ir jo kūrybinę poziciją. Parodoje pristatomi spektakliai „Hamletas“, „Makbetas“, „Otelas“, „Metai“, „Giesmių giesmė“, „Faustas“, „Idiotas“. Eksponuojami režisieriaus kūrybinių bendražygių Nadeždos Gultiajevovos ir Mariaus Nekrošiaus piešiniai, eskizai, kostiumai, scenografijos elementai iš spektaklių ir fotografijos iš asmeninių archyvų.

www.ndg.lt

Architektūra

Rugpjūčio 2–rugsėjo 21 d.

Paroda „Konstruoti Niujorką“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo
biblioteka, Gedimino pr. 51

Parodos menininkų – vokiečio Ulricho Wüsto, Lietuvos fotografų Marijono Baranausko ir Romualdo Rakausko, amerikiečių Barbaros Kasten ir Johno Divolos, vienos žymiausių pasaulio architektų japonės Itsuko Hasegawos, taivaniečio Wei-Li-Yeh – ir jų kūrinių selekcija atliepia architektūrą kaip nuolat kintantį ir takų reiškinį. Lankymas nemokamas.

www.lnb.lt

Istorijos

Rugpjūčio 30–rugsėjo 15 d.

Vieno eksponato paroda „Vilnius – istorijų ir legendų miestas“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo
biblioteka, Gedimino pr. 51

Olandų spaustuvininkas Pieteris van der Aa garsėjo žemėlapių ir atlasų spauda. 1729 metų atlase „Galerie Agréable du Monde“ buvo išspausdintas ir Vilniaus miesto planas. Bibliotekoje eksponuojama kone identiška XVI a. Georgo Brauno Vilniaus plano kopija. Planas yra unikalus ankstyvųjų naujųjų amžių pavyzdys, demonstruojantis autorių teisių ribų lankstumą ir aptakumą, autoriaus ir leidėjo santykių kompleksiskumą. Lankymas nemokamas.

www.lnb.lt

„Sonic Vilnius“ nuotr.

Spalio 5–2020 m. vasario 23 d.

Paroda „Rūšių atsiradimas. 90-ųjų DNR“

MO muziejus, Pylimo g. 17

Pirmasis Lietuvos laisvės dešimtmetis buvo ne vien šalies, bet ir mūsų pačių naujų istorijų pradžia. Ši paroda – tai visų sunešti „archeologiniai“ atsiminimai apie neoficialų valstybės radimąsi, apie gimusių naują kultūrą. Tai ir atsakymai apie jos kilmę, ir apie tai, kodėl šiandien esame būtent šiame evoliucinės spiralės taške. Kaip laukinis ir euforijos kupinas 10-asis dešimtmetis pakeitė mus ir mūsų mąstymą? Parodoje naujai ir interaktyviai pristatomas jau istorija tapęs Lietuvos 10-asis dešimtmetis – didelių lūžių ir pokyčių dešimtmetis.

www.mo.lt

Lapkričio 2 d.

Vilniaus mikrorajonų garso takelių perklausa

Kirtimų kultūros centras,
Dariaus ir Girėno g. 69

Renginio metu bus galima išgirsti garso menininko, kompozitoriaus Yorgio Sakellariou ir radijo žurnalistės Marielle Vitureau kurtus įvairialypius Vilniaus mikrorajonų garso takelius. Audiomontažuose panaudoti garsai iš 2019 metais vykusio Kirtimų kultūros centro projekto „Sonic Vilnius“ garsinių pasivaikščiojimų po Šnipiškės, Senamiestį, Markučius ir iš kūrėjų asmeninio archyvo. Perklausoje dalyvaus abu menininkai. Dalyvavimas nemokamas.

www.kirtimukc.lt

Gamtos mokslai

Rugsėjo 12–20 d.

Mokslo festivalis „Erdvėlaisis Žemė“

Įvairios vietos

Geriausios Lietuvos mokslininkai ir būsimi tyrėjai, taip pat gimnazistai ir vėl kvies paragauti žmogiškojo išradimo vaisių. Festivalis prasidės nuo „N2 Challenge“ žaidynių VU Centrinėse rūmų erdvėse, o pasibaigs renginiais už Vilniaus ribų net šešiolikoje miestų.

„Facebook“: mokslofestivalis.eu

Rugsėjo 27 d.
„Tyrėjų naktis“

[vairios vietos]

Atrasti ir susipažinti su mokslininkų kasdienybe kvies daugiau nei 80 renginių: ekspresyvieji chemikų eksperimentai, daugybė interaktyviųjų veiklų ir galimybių pažinti ir atrasti, paliesti, užuosti, išbandyti, pajusti, kurti, modeliuoti, stebėti ar tyrinėti viešosiose miesto erdvėse ir mokslininkų laboratorijose. Išsirinkti iš gausybės renginių bus galima nuo rugsėjo 15 d., kai bus paskelbtas renginio žemėlapis.

www.tyrejunaktis.lt

Vaikų ugdymas

Spalio 4–13 d.
Vilniaus tarptautinis vaikų ir jaunimo kino festivalis

[vairios vietos]

Pirmas ir vienintelis Lietuvoje kino festivalis vaikams ir jaunimui pristato nekomercinį kiną, skatina juo domėtis, aktyviai dalyvauti bei išsakyti savo nuomonę. Žiūrovai – nuo pradinukų iki abiturientų – kasmet renka labiausiai patikusį filmą, dalyvauja atvirame jaunųjų kino kritikų klube. Mokyklų klasėms siūlomi edukaciniai filmų seansai.

„Facebook“: Vilniaus-tarptautinis-vaikų-ir-jaunimo-kino-festivalis

Lapkričio 28–gruodžio 1 d.
Tarptautinis animacinių filmų festivalis „Tindirindis“

[vairios vietos]

Kokias temas gliaudena šiuolaikinė animacija? Geriausius nekomercinius darbus, besiskiriančius savo stiliumi ir mokyklomis, pristatys kasmetinis festivalis „Tindirindis“. Be filmų peržiūrų, skirtų ne tik vaikams, vyks parodos ir kūrybinės dirbtuvės. Pernai festivalyje daugiau dėmesio buvo skiriama animacinei dokumentikai, šių metų naujovė – taikomosios animacijos kategorija.

„Facebook“: Animacinių-filmų-festivalis-Tindirindis

Literatūra

Rugsėjo 21 d.
„Open Books“

**Nacionalinė dailės galerija,
Konstitucijos pr. 22**

Kurias naujausias knygas verta skaityti? Į šį klausimą padės atsakyti naujas literatūros festivalis, siekiantis tapti kokybiškesnio skaitymo orientyru ir sukurti erdvę autorių bei jų pastaraisiais metais išleistų kūrinių pristatymui. Renginyje ketinama pristatyti apie 50 pastaraisiais metais išleistų knygų, kurių didžiąją dalį sudarys grožinė literatūra. Taip pat čia bus apžvelgtos literatūros pasaulio aktualijos, vyks teminės diskusijos.

www.openbooks.lt

**Neakivaizdinis
VILNIUS**

www.neakivaizdinisvilnius.lt

FB: Neakivaizdinisvilnius

IG: neakivaizdinis_vilnius

Leidiny s apie mažia u atrastas Vilniaus erdves ir asmenybes.

LEIDĖJAI: Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Užsienio ryšių ir turizmo skyrius

AUTORIAI: Aukšė Podolskytė, Povilas Andrius Stepavičius, Viktorija Bružaitė-Kazlauskienė
Vilma Samulionytė

VIRŠELIS: Igno Nefo nuotr.

TURINIO REDAKTORIAI: VšĮ „Gatvės gyvos“

DIZAINAS: FOLK

TIRAŽAS: 15 000 egz. (platinamas nemokamai)

ISSN 2669-025X